

BOŞANMANIN EŞLER AÇISINDAN GENEL SONUÇLARI BAĞLAMINDA YOKSULLUK NAFAKASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

*General Consequences of Divorce for Spouses in the Context Poverty
Alimony Assessment*

Safa KOÇOĞLU*

ÖZET

Türk Medeni Kanunu'nun aile hukuku kitabının birinci kısmında boşanmaya müstakil bir bölüm ayrılmıştır. Boşanma; evlilik birliğine geçmişe etkisi olmayacak şekilde hâkim hükmü ile son verilmesidir. Boşanmanın gerçekleşebilmesi için eşlerin sağ iken karşılıklı veya tek taraflı olarak dava açması gerekir.

Boşanmayla kişiler bazı haklar elde edebileceği gibi aynı zamanda bazı sorumluluklar da üstlenir. Kamuoyunda sıklıkla tartışılan yoksulluk nafakası bu hak ve yükümlülüklerden yalnızca biridir. Yoksulluk nafakası; boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşe ödenen nafakadır. Diğer bir ifadeyle, yoksulluk nafakası eşlerden biri için hak iken diğeri için bir sorumluluğun yerine getirilmesidir.

Günlük sosyal hayatın temelini teşkil eden aile kurumunun zor şartlarda birbirine destek olması amacıyla, aileyi meydana getiren fertler arasında nafaka kurumuna ihtiyaç duyulmuştur. Yoksulluk nafakası, her ne kadar aile birliği boşanma ile son bulsa da güzel günlerin ve yaşanmışlıkların hatırına boşanma sonucunda ihtiyaç sahibi eşi korumak için düzenlenmiştir. İyi niyetlerle yapılan bu düzenlemenin uygulamasında özellikle nafakanın ödeme süresine yönelik günümüzde birtakım tartışmalar yaşanmaktadır. Boşanmaların altında yatan temel problemlerin ve boşanma sonrası yaşanan diğer mağduriyetlerin birlikte incelenerek toplu bir şekilde kanuni düzenlemelerin gözden geçirilmesi gerekirken sadece yoksulluk nafakasının

Makalenin Geliş Tarihi: 21.04.2021, **Makalenin Kabul Tarihi:** 05.05.2021.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimi Anabilim Dalı, e-posta: safa.kocoglu@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2203-8424.

ödenme süresine ilişkin düzenlemede kısmi değişikliklere gidilmesi oldukça düşündürücüdür. Bu çalışma boşanan eşlerin hak ve sorumluluklarının yalnızca yoksulluk nafakasından ibaret olmadığını hatırlatmak ve yoksulluk nafakası tartışmalarına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Miras hakları, Mal rejimi, Maddi ve manevi tazminat, Yoksulluk nafakası, Yoksulluk nafakasının ödenme süresi.

ABSTRACT

A section devoted to divorce is reserved in the first part of the Turkish Civil Code family law book. Divorce is the termination of the marriage union with the judge's judgment, without any influence on the past. In order for the divorce to take place, the spouses must file a lawsuit, mutually or unilaterally while they alive.

With divorce individuals may have some rights at the same time they assume some responsibilities. Poverty alimony, which is frequently discussed in the public, is just one of these rights and obligations. Poverty alimony is the alimony paid to the spouse who fall into poverty due to divorce. In other words, poverty alimony is the right for one spouse, while the responsibility is fulfilled for the other.

In order to secure the family institution, which forms the basis of daily social life, in terms of solidarity, alimony institutions were needed among the members of the family. Poverty alimony is designed to protect the needy spouse as a result of the divorce, for the sake of the good days and experiences, although the family union ends with divorce. In the implementation of this regulation made with good intentions, there are some discussions about the payment period of alimony. Although it is necessary to review the legal regulations collectively by examining the basic problems underlying divorces and other grievances experienced after the divorce, it is quite thought-provoking to make partial changes only in the regulation on the payment period of poverty alimony. This study was prepared in order to remind that the rights and responsibilities of divorced spouses do not only consist of poverty alimony and to contribute to the discussions on poverty alimony.

Keywords: Divorce, Inheritance rights, Property regime, Material and moral compensation, Poverty alimony, Duration of poverty alimony.

GİRİŞ

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) kaba boşanma hızına ilişkin verilerine göre son yıllarda boşanmalarda artış görülmektedir¹. TÜİK'in kaba boşanma hızı, aile yapısındaki değişimi gözler önüne sermektedir. Bu sosyolojik değişim birçok açıdan farklı sonuçları bünyesinde barındırır. Bunlardan biri de kişilerin hukuki haklarında ve yükümlülüklerinde meydana gelen değişimlerdir.

Boşanma, eşlerin ve varsa çocukların kişisel ve mal varlığı haklarında birtakım değişiklikler meydana getirir. Örneğin, güncel tartışmalar arasında yer alan yoksulluk nafakası nafaka alacaklısının mal varlığında artışa, nafaka yükümlüsünün mal varlığında ise eksilmeye sebebiyet verir. Yoksulluk nafakasına dair düzenlemeler konunun (sözde) mağdurları dışında birçok kesim tarafından ilgili ilgisiz mecra ve platformlarda tartışılmaktadır. Tartışmaların kilit noktası yoksulluk nafakasının ödeme yükümlülüğünün süresiz olduğu iddiasında toplanmaktadır. Öyle ki yoksulluk nafakası mevcut yuvaları dağıtmakta, yeniden aile birliğini sağlamayı engellemekte ve mutlu aile birliğine zarar vermektedir! Hatta kimi kesimlere göre yoksulluk nafakası gibi bazı kanuni düzenlemeler kaldırıldığı takdirde belirttiğimiz problemler gecedен sabaha kendiliğinden ortadan kalkacağı yönündedir.

Yüzeysel bilgilerle bireysel deneyimlerin doğru kabullere kapı araladığı bu çağda konuya dair farkındalığın artırılması adına bu çalışma kaleme alınmıştır. Çalışmada öncelikli olarak boşanmanın eşler açısından genel sonuçlarına yer verilecektir. Sadece boşanma ile eşleşen yoksulluk nafakası algısının yıkılması ve kadın/erkeklerin boşanmaları halinde ne tür haklara ve sorumluluklara sahip olduğunun derlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yoksulluk nafakasına daha ayrıntılı yer verilmesinin amacı kavram kargaşası ve bilgi kirliliğinin önlenmesine bir nebze de olsa katkı sağlamaktır. Karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelere yer verilmeksizin bahsi geçen konu ile ilgili öğretilerdeki görüşler ve yargı kararları ışığında iç hukukumuzdaki düzenlemeler irdelenerek incelenecektir.

I. BOŞANMANIN GENEL OLARAK SONUÇLARI

Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) boşanmaya, aile hukuku kitabının birinci kısmında, 161-184'üncü maddeleri arasında bağımsız bir bölüm ayrılmıştır. Boşanma, eşler yaşarken, kanunda gösterilen sebeplere dayanarak bir eşin diğer eşe karşı açacağı dava ile evlilik birliğine geçmişe etkili

¹ (tuik.gov, Erişim Tarihi: 02.03.2020).

olmayacak şekilde ve hâkim hükmüyle son verilmesidir². Boşanma bozucu yenilik doğuran haklardandır. Evlilik birliği, boşanma hükmünün kesinleşmesiyle son bulur. Diğer bir anlatımla, boşanmaya ilişkin ilam, geçmişe etkili olmaksızın kesinleştiği tarihten itibaren ileriye yönelik sonuç doğurur. Örneğin, TMK'nun 11'inci maddesi uyarınca evlenme kişiyi ergin kılar, boşanma ilamı geçmişe etkili olmadığından kişi boşansa bile evlenmeyle kazandığı erginliği kaybetmez. Hakeza kişi boşansa bile kayın hısımlığı ortadan kalkmadığından eski eşin anne veya babası ile evlenilemez. Yine iyi niyetle ve evlenmeyle kazanılan vatandaşlık hakkı kaybedilmez³.

Örneklerden de anlaşıldığı üzere, boşanma kişiler üzerinde birtakım hukuki ve kişisel sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar TMK'da farklı maddelerde düzenlenmiştir. Çalışmada boşanmanın eşler açısından genel sonuçlarına kısaca değinilecek olup esasen yoksulluk nafakasına yönelik düzenlemelere yer verilecektir.

A. Boşanmanın Miras Haklarına Yönelik Yansıması

Boşanan eşlerin miras haklarına ilişkin bilgilere TMK'nun 181'inci maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre, boşanma hükmünün kesinleşmesiyle birlikte boşanan eşler birbirinin yasal mirasçısı olamazlar. Eşler boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla, tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, kendilerine sağlanan hakları kaybederler. Diğer bir anlatımla, evlilik birliği boşanma ile son bulduğu takdirde eşler açısından miras hukuku hükümleri uygulama alanı bulmaz.

Ölüm, gelecekte gerçekleşmesi kesin fakat önceden bilinmeyen bir olay olduğundan boşanma davası süresi içinde de taraflardan birinin vefat etmesi söz konusu olabilir. Ölüm, boşanma davası devam ederken vuku bulduğu takdirde evlilik birliği ölüm sebebiyle son bulur. Bu halde eşler birbirlerine yasal mirasçı olur. Her ne kadar genel kural eşlerin birbirlerine yasal mirasçı sıfatı kazandıkları doğrultusunda olsa da 2011 yılında TMK'nun 181'inci

² DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, 3.Cilt, 13.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s.103; FEYZİOĞLU, N. Feyzi, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 1986, s.102; AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2.Cilt, 18.Bası, Beta, İstanbul, 2016, s.235.

³ ÖZUĞUR, Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, 5. Bası, Seçkin, Ankara, 2013, s.827; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.139; HATEMİ, Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, Aile Hukuku, 6.Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.129; YÜCEL, Sevtap, "Yargıtay Kararları Işığında Anlaşılmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4. Cilt, 1. Sayı, 2018, s.245.

maddesine yapılan değişiklikle bu kurala ölenin yasal mirasçıları lehine istisna getirilmiştir. Şöyle ki, boşanma davası devam ederken, ölen davacı veya davalı eşin mirasçılarından birisinin davaya devam etmesi ve sağ kalan eşin kusurunun ispatlanması halinde eşlerin birbirine yasal mirasçı olamayacakları ve lehlerine yapılan ölüme bağlı tasarruflardan yararlanamayacakları düzenlenmiştir. Sadece boşanma davası devam ederken değil, ölüm boşanmaya ilişkin karar tebliğe çıkmadan vuku bulduğunda da ölen eşin mirasçıları ilgili kararı tebliğe çıkararak TMK'nun 181'inci maddesinin 2'inci fıkrasının uygulanması için kararı temyiz edebilir⁴.

Ölen eşin mirasçılarına tanınan bu hakkın kullanılması belirli koşullara bağlıdır⁵. Öncelikle ölen eş sağ iken bizzat kendisi boşanma davası açma hakkını kullanmış olmalıdır. Açılan davanın mirasçı veya mirasçılar tarafından devam ettirilmesi ve sağ kalan eşin ölen eşe oranla kusurunun fazla olması ya da tamamen kusurlu olduğunun ispatlanması gereklidir. Bu bakımdan boşanmanın çekişmeli yargılama faaliyeti olarak yürütülmesi gerekli olup anlaşmaya dayalı boşanma yargılama faaliyeti sırasında ölüm vuku bulduğu takdirde eşlerin kusurları dikkate alınmadığından TMK'nun 181'nci maddesinin 2'nci fıkrası uygulama alanı bulması mümkün değildir.

⁴ **ÖZUĞUR**, s.829; **TAŞ KORKMAZ**, Hülya, "Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi", Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, 16. Cilt, Özel Sayı 2014, İzmir, 2015, s.1441; "...*Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen ve yukarıda tarih numarası gösterilen hükmün temyizden mürafaa icrası suretiyle tetkiki istenilmekle duruşma için tayin olunan bugün temyiz eden Mehmet'in tebligatı bila tebliği döndüğü duruşmaya gelmediği görüldü. Karşı taraf tebligata rağmen gelmedi. İşin incelenerek karara bağlanması için duruşmadan sonraya bırakılması uygun görüldü. Bugün dosyadaki bütün kağıtlar okunup gereği görüldü. Mahkemece verilen boşanma hükmü kesinleşmeden, davacı kadın 3.8.2004 tarihinde ölmüş, mirasçısı kusur durumunu tespitini istemiştir. Boşanma hükmü kesinleşmeden davacının ölmesi sonucu, evlilik birliği ölümle sona erdiğinden, boşanma davasının konusuz kalması nedeniyle "boşanma konusunda karar verilmesine yer olmadığına" ve davacı kadın mirasçısının Türk Medeni Kanununun 181/2. Maddeye dayalı isteğiyle ilgili olarak delillerin değerlendirilip, sonucuna göre karar verilmek üzere, hükmün bozulması gerekmektedir."* Y2.HD., T.15.02.2005, E.2004/16235, K.2005/2095, (**KAÇAK**, Nazif, Yeni İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu, 1. Cilt, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2007, s.785).

⁵ "...*Şu halde, altsoyda mirasçısının bulunması halinde miras, ikinci zümreye (ana, baba ve kardeşlere) geçmez. Bu bakımdan mirasçı olarak altsoyu bulunan ölen davacının anası, babası ve kardeşlerinin "yasal mirasçılık" sıfatları bulunmadığı gibi atanmış mirasçılıkları da söz konusu olmadığına göre, boşanma davasına, "diğer eşin kusurunun tespiti" bakımından devam etme haklarının bulunmadığı nazara alınmadan, bunların takip ettiği davaya devamlı kusur tespitiyle ilgili hüküm kurulması doğru bulunmamıştır."* Y2. HD., T. 2.8.2013, E. 2013/14091, K. 2013/28040, (corpus.com, Erişim Tarihi: 23.11.2020).

Söz konusu düzenleme zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürmeye dayanarak açılan davalarda sağ kalan eşin tamamen veya daha kusurlu olduğu tespit edildiği takdirde ölen eşe mirasçı olma adaletsizliğinin önüne geçmeyi sağlamak adına düşünülmüştür⁶. Bu dava sonucunda eşlerden biri hayatta olmadığından boşanmaya hükmedilmez yalnızca eşlerin kusur veya kusursuzlukları tespit edilir. Ancak bu anlamlı gaye doktrindeki tartışmaları sona erdirmemiştir. Çünkü yenilik doğuran davalar arasında yer alan boşanma davasının tespit davasına dönüşmesi halen doktrinde tartışma konusudur⁷. Bu bakımdan belirtmek gerekir ki eklenen maddenin usul hukuku açısından doğru bir yol olup olmadığı noktasında tartışmalar güncelliğini korumaktadır⁸.

B. Boşanmanın Kadınlar Açısından Sonuçları

Boşanmanın bazı genel sonuçları yalnızca kadınların hukuki ve kişisel haklarında değişiklik meydana getirir. TMK'nun 173'üncü maddesi yalnızca boşanan kadının kişisel durumunu düzenlemektedir. Maddeye göre, boşanma halinde kadın, evlenmeye kazandığı kişisel durumunu korumakla birlikte soyadı değişir. Boşandıktan sonra kadın evlenmeden öncekini soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir. O halde boşanan kadın isterse önceki evliliğindeki soyadını kullanabileceği gibi bekârlık soyadını da kullanma yönünde talepte bulunabilir.

Kadınlara yönelik diğer bir özel düzenleme de TMK'nun 173'üncü maddesinin 2'inci fıkrasıdır. Kadın boşandığı eşinin soyadını kullanmakta menfaati bulunduğunu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceğini ispatladığı takdirde hâkim, kadına, boşandığı eşinin soyadını taşıması için izin verebilir. Fakat kadına sağlanan bu imkân ilanihaye değildir. Eski koca daha sonra koşulların değiştiğini ispatlayarak TMK'nun 173'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasına istinaden iznin kaldırılmasını Aile Mahkemesinden talep edebilir⁹.

⁶ HELVACI, İlhan, Türk Medeni Kanunu, Aile Hukuku, 2. Cilt, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.188; ÖZÜĞÜR, s.828; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.141.

⁷ TAŞ KORKMAZ, s.1467; AKSU, Mustafa, "4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 181. Maddesinin İkinci Fıkrası ile Alman Medeni Kanunu'nun 1933. Paragrafının Birinci Fıkrasının Bazı Açılardan Karşılaştırılması", Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara, 2009, s.84; AKSU, Mustafa, "MK.m.181 II Hükmünün Gizli Bir Mirastan Yoksunluk Sebebi Olarak Değerlendirilmesi" Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, 1. Cilt, İstanbul 2009, s.267.

⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.141-142; TAŞ KORKMAZ, s.1414.

⁹ ÖZÜĞÜR, s.829; GENÇCAN, Ömer Uğur 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.407; DURAL / ÖĞÜZ /

Kadına yönelik özel düzenlemelerden bir diğeri ise kadının boşandıktan sonra başka bir evlilik yapması için kanunda düzenlenen bekleme süresidir. Nesepte olası karışıklıkları önlemek adına kanun koyucu bekleme süresini düzenlemiştir. TMK'nun 132'inci maddesi uyarınca kadın evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Kadın boşandığında gebe ise bekleme süresi doğurmakla biter. Üç yüz günlük süreyi beklemek istemeyen kadın önceki evliliğinden gebe kalmadığını ispatlaması halinde Aile Mahkemesinden sürenin kaldırılmasını isteyebilir. Ayrıca boşanan eşlerin yeniden evlenmesi halinde de bekleme süresinin kaldırılması hâkimden talep edilebilir¹⁰.

C. Boşanmanın Mal Rejimindeki Yansımaları

Boşanma halinde TMK'nun 179'uncu maddesi uyarınca gündeme gelecek diğeri bir konu mal rejimi tasfiyesidir¹¹. Evli eşlerin malvarlığına ilişkin birbirlerine ve üçüncü kişilere karşı olan konumlarını düzenlemeye yönelik rejim, mal rejimi olarak isimlendirilir. Hukukumuzda mal rejimi türleri yasal mal rejimi, seçimlik mal rejimi ve mal rejimi sözleşmesi şeklinde sınıflandırılmaktadır. Eşlerin tâbi olacakları mal rejimi eşlerce seçilebileceği gibi -ki bu seçimlik mal rejimidir- seçim yapmadıkları takdirde kanunda belirlenen mal rejimi -ki bu da yasal mal rejimidir- uygulanır. Üçüncü seçenek olan mal rejimi sözleşmesiyle eş adayları veya eşler noterde düzenleme veya onaylama şeklinde yapacakları bir sözleşmeyle veya evlenme başvurusu sırasında, evlendirme memuruna yazılı bildirimde bulunarak kanunda belirlenmiş mal rejimlerinden herhangi birini seçmeleri durumudur. Kanunda düzenlenen mal rejimi türleri; mal ortaklığı rejimi, mal ayrılığı rejimi,

GÜMÜŞ, s.139; **HATEMİ / KALKAN OĞUZTÜRK**, s.131; "...Davacı dava dilekçesinde boşanarak, kızlık soyadını aldığı ancak, boşandığı Mustafa Kazım Yavuz'un soyadını taşımak istediğini bildirerek 'Yavuz' soyadını taşımasına izin verilmesini istemiş, mahkemece davanın kabulü yönünde hüküm kurularak davacının Türk Medeni Yasası'nın 173/2 maddesi gereğince boşandığı kocasının soyadını kullanmasına izin verilmesine buna göre nüfus kayıtlarında 'Angut' olan soyadının 'Yavuz' olarak değiştirilmesine karar verilmiştir." Y18.HD, T.10.12.2007, E.2007/10840, K.2007/10935, (**HELVACI**, s.153).

¹⁰ **ÖZUGUR**, s.894; **DURAL / ÖGÜZ / GÜMÜŞ**, s.138.

¹¹ "...Bu davalar boşanma davalarıyla birlikte açıldığında, bu davalara ilişkin dosya boşanma dava dosyasından ayrılıp boşanma davasının sonucunun beklenmesi zorunludur. Boşanma yönünde oluşacak hüküm kesinleşmedikçe, bu taleplerin incelenmesi yasal olarak mümkün değildir. Ne varki mahkemece verilen boşanma hükmünün temyiz edilmeksizin kesinleşmesi sebebiyle mal rejimine ilişkin davanın dinlenebilir hale geldiği gözetilerek, taraf delilleri bu kapsamda değerlendirilerek kadının bu talepleri konusunda bir karar verilmesi gerekir. Bu sebeplerle eşler arasındaki mal rejimi sona ermeden yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir." Y2.HD., T. 19.03.2018, E. 2016/13993, K. 2018/3514, (corpus.com, Erişim Tarihi: 21.09.2020).

paylaşmalı mal ayrılığı rejimi ve edinilmiş mallara katılma rejimidir. Eşler kanunda düzenlenen bu türlerden birini seçmek zorundadır. Herhangi bir seçim yapmadıkları takdirde TMK'nun 202'nci maddesi uyarınca eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanır.

Kanun, mal rejiminin sona erme tarihini boşanma kararının verilmesi ve kesinleşmesi anında değil, davanın açıldığı anı ölçüt olarak kabul etmiştir¹². Diğer bir anlatımla, boşanma davasının açıldığı tarih itibarıyla eşler arasındaki mal rejimi sona ermektedir. Mal rejiminin tasfiyesinde eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümler uygulanır.

Boşanmanın en önemli mali sonuçlarından bir diğeri boşanma kararı ile birlikte aile konutunun sağladığı korumanın sona ermesidir. Tapuda malik gözükken eski eş, evlilik birliğinin son bulmasıyla konuta ilişkin istediği şekilde tasarruf yetkisini kullanabilir¹³. Ayrıca boşanmanın mali sonuçları sadece TMK'daki hükümlerde düzenlenmemiştir. Boşanmayla birlikte eşlerin karşılıklı alacakları ve borçları gündeme gelir. Örneğin, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 153'üncü maddesinin 3'üncü bendi uyarınca karı kocanın birbirinden olan alacakları için duran zamanaşımı süresi boşanma hükmünün

¹² "...Daha sonra (15.4.2004 tarihinde) açılan boşanma davası sonucu tarafların boşanmalarına karar verildiğine ve bu karar 19.4.2005 tarihinde kesinleştiğine göre, mal rejimi, boşanma davasının açıldığı 15.4.2004 tarihinde sona ermiştir." Y2.HD., T. 5.10.2005, E. 2005/12451, K. 2005/14803; "...mahkeme kararıyla mal ayrılığı rejimine geçilmesini (TMK. m. 206) isteyen davacı, diğer eşin malvarlığının borca batık olması, ortaklıktaki payının haczedilmiş olması ve benzeri sebeplerden biriyle ortaklığın menfaatlerini tehlikeye düşürdüğünü kanıtlayamamıştır. Tek başına, eşlerin fiilen ayrı yaşıyor olmaları Türk Medeni Kanununun 206. maddesi uyarınca haklı sebep olarak yorumlanıp mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi için yeterli değildir. Bunun kabulü; kendi kusurlu davranışıyla ayrı yaşamaya neden olan eşin; diğer eşin ileride doğabilecek katılma alacağı hakkını ortadan kaldırmasına olanak tanımak sonucunu doğurur. Bu ise, hiç kimsenin kendi kusurlu davranışıyla kendi lehine sonuç elde edemeyeceğine yönelik temel hukuk ilkesine aykırı olur. Açıklanan nedenlerle kanıtlanamayan davanın reddi gerekirken yazılı olduğu şekilde davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir." Y2.HD., T. 18.04.2005, E. 2005/3039, K. 2005/6149, (corpus.com, Erişim Tarihi: 21.09.2020).

¹³ "...Aile konutunun hak sahibi tarafından devrine ilişkin tasarruf işlemine rızası gereken eş, işlemin rızası alınmaksızın yapıldığını, konutun bu vasfını devam ettirmesi şartıyla evlilik devam ettiği sürece ileri sürebilir. Evlilik, boşanmayla sona ermekle, Türk Medeni Kanununun 194. maddesinin "aile konutuna" sağladığı koruma da sona erer ve diğer eşin rızası alınmadan yapılan tasarruf işlemi yapıldığı andan itibaren geçerlilik kazanır. Davacının evliliği boşanma kararı ile sona erdiğine göre, aile konutuna ilişkin hukuki koruma da sona ermiş olup, dava konusuz kalmıştır." Y2.HD., T. 26.05.2016, E. 2016/5520, K. 2016/10340; Benzer kararlar için bkz. Y2.HD., T.01.07.2014, E.2013/25172, K. 2014/15059; Y2.HD., T. 0.12.2018, E.2018/4848, K.2018/14147; Y2.HD., T.05.10.2016, E.2016/10514, K.2016/13563, (corpus.com, Erişim Tarihi: 21.09.2020).

kesinleşmesiyle birlikte kendiliğinden durduğu yerden tekrar işlemeye başlayacaktır.

D. Boşanma Sonucu Doğan Maddi Tazminat Hakkı

Boşanmanın diğer bir genel sonucu eşlerin maddi tazminat davası açma hakkına sahip olmasıdır. TMK'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kişi, tazminat istediği kişiden daha az kusurlu veya kusursuz olduğu takdirde boşanma hükmünün kesinleşmesiyle birlikte kusurlu olan taraftan uygun bir tazminat isteyebilir. Hâkimin maddi tazminata hükmedebilmesi için evlilik birliği boşanma ile sona ermiş olmalı ve hüküm kesinleşmelidir¹⁴. Taraflar eşit kusurlu olmamalıdır¹⁵. Boşanmaya sebep olan vakıalar ile zarar arasında illiyet bağı bulunmalıdır¹⁶. Son olarak, taraflar açık bir şekilde tazminat talebinde bulunmalıdır. Hâkim re'sen maddi tazminata hükmedemeyeceği gibi talep edilen miktarla da bağlıdır¹⁷. Ayrıca bu dava türünde fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması da mümkün değildir.

¹⁴ "...Boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminat, boşanma hükmünün kesinleşmesi ile istenebilir hale gelir. Kazanılmış hak da dikkate alınarak davacı kadın yararına takdir edilen maddi tazminat için boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden geçerli olmak üzere yasal faize hükmetmek gerekirken, faiz talebini de kapsayacak şekilde ret kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." Y2.HD., T. 03.09.2013, E. 2013/16857, K. 2013/20058, (corpus.com, Erişim Tarihi: 22.09.2020).

¹⁵ "...boşanmaya sebep olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilemez (TMK m. 174/1-2). Bu durumda; davacı-karşı davalı erkeğin maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddi yerine yazılı şekilde tazminatlara hükmedilmesi isabetsiz olmuş, bozmayı gerektirmiştir." Y2.HD., T.24.09.2018, E. 2016/23425, K.2018/9797; Benzer karar için bkz. Y2.HD., T.07.06.2002, E.2002/6846, K.2002/7671, (corpus.com, Erişim Tarihi: 22.09.2020).

¹⁶ ÖZÜĞÜR, s.990; GENÇCAN, 2016, s.417; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.148; HATEMİ / KALKAN OĞUZTÜRK, s.135; SERİN OF, Emine, Boşanmada Maddi Tazminat, Adalet Dergisi, 33.Sayı, 2009, s.72; "...Mahkemece, dinlenen tanık beyanları ve celp edilen hastane tedavi belgelerine göre, davacının gayret ve desteklerine rağmen davalı kocanın alkol alışkanlığını bırakmadığı gibi, sorumsuz davranışlarına devam ederek, kazandığını alkole yatırdığı ve alkolik hale geldiği, evinin ihtiyaçlarını karşılamadığı, evlilik birliğini davacı için çekilmez hale getirmesi nedeniyle kusurlu olduğu gerekçesiyle; tarafların boşanmalarına, 10.000,00TL maddi, 6.000,00TL manevi tazminatın davalıdan tahsiline, davacının kendisi ve çocuğu için tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası istemlerinin kısmen kabulüne, çocuğun velayetinin anneye verilmesine karar verilmiştir." YHGK, T.16.06.2010, E.2010/2-259, K.2010/329, (HELVACI, s.157).

¹⁷ SERİN OF, 2009, s.67-68; FIRTINA, Esra, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 67; "...Kadının bu istemi boşanmanın eki niteliğinde maddi tazminat (TMK.md.174/1) değildir. Davalı-davacı kadının boşanmanın eki niteliğinde maddi tazminat isteği de bulunmamaktadır. Mahkemece, kadının maddi tazminat

Boşanma dolayısıyla mevcut hayat düzeni bozulan kişinin maddi zararlarına örnek olarak yeni bir hayat düzeni kurabilmek için yapılacak masraflar, bozulan aile düzeni dolayısıyla ortaya çıkan sağlık sorunları, mal rejiminden doğan hakların sona ermesi, sigorta kayıpları, emeklilik planları dolayısıyla yapılan masraflar gösterilebilir. Eşler arasında mirasçılık sıfatının kaybedilmesi, sosyal güvenlik kurumları benzeri kurumlardan aylık bağlanamaması ise beklenen menfaatlere örnek olarak gösterilebilir¹⁸. Maddi tazminatın takdirinde kanunda belirli ölçütlere yer verilmemiştir. Hâkim her somut vakianın şartlarını gözeterek tazminat alacaklısının ve tazminat yükümlüsünün yaşlarını, cinsiyetlerini, eğitim durumlarını, yeniden evlenme ihtimallerini, maddi durumlarını ve evlilik birliği içindeki yaşam şartlarını dikkate alarak karar vermektedir. Burada önemli olan nokta, tazminatın zenginleşme aracına dönüştürülmemesidir. Bu nedenle, hâkim her iki tarafın da menfaatini gözeterek hakkaniyet kuralları çerçevesinde uygun miktarlarda maddi ve/veya manevi tazminata hükmetmelidir¹⁹.

Tarafların, maddi tazminatın belirlenmesine yönelik kendi aralarında anlaşma yapmalarının önünde herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır.

isteğinin Türk Medeni Kanununun 174/2. maddesinden kaynaklandığının kabulü ile istek dışına çıkılarak kadın yararına maddi tazminat takdiri hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.” Y2.HD, T.11.05.2015E.2014/24436, K.2015/9710, (corpus.com, Erişim Tarihi: 22.09.2020).

¹⁸ ÖZÜĞÜR, s.990; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.148; FIRTINA, s.61-62; SERİN OF, 2009, s.69; “... Türk Medeni Kanununun 174/1. maddesi mevcut veya beklenen bir menfaati boşanma yüzünden haleldar olan kusursuz ya da daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebileceğini, 186. maddesi, evi birlikte seçeceklerini, birliğin giderlerine güçleri oranlarında emek ve mal varlıkları ile katılacaklarını öngörmüştür. Toplanan delillerden boşanmaya sebep olan olaylarda maddi tazminat isteyen eşin diğerinden daha ziyade kusurlu olmadığı anlaşılmaktadır. Boşanma sonucu bu eş, en azından diğerinin maddi desteğini yitirmiştir. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları (TMK. 4 BK. 42,43, 44, 49) dikkate alınarak davacı yararına uygun miktarda maddi tazminat verilmelidir. Bu yönün dikkate alınmaması doğru görülmemiştir.” Y2.HD, T.06.03.2003, E.2003/1927, K.3069, (KAÇAK, s.716).

¹⁹ ÖZÜĞÜR, s.991; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.148; “...davacı/karşı davalı (koca) işten ayrılmamış olsa da tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine, günün ekonomik koşullarına göre kadın yararına takdir edilen yoksulluk nafakası çok olup, mahkemece Türk Medeni Kanunu'nun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de dikkate alınarak daha uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekmektedir.” YHGK, T.08.04.2015, E.2015/46, K.2015/1158; “...O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile kusurları ve hakkaniyet ilkesi (TMK m. 4, TBK m. 50 ve 52) dikkate alınarak davacı-karşı davalı erkek yararına uygun miktarda maddi tazminat verilmelidir. Bu yönün dikkate alınmaması doğru görülmemiştir.” Y2.HD, T.11.10.2016, E. 2016/13235, K.2016/13716; Benzer karar için bkz. Y2.HD, T.23.01.2013, E.2012/13512, K.2013/1590, (corpus.com, Erişim Tarihi: 21.09.2020).

Lâkin, anlaşmanın geçerliliği, hâkimin bu anlaşmayı onayıp, hükmünde yer vermesine bağlıdır²⁰. Maddi tazminata irat veya toptan biçimde hükmedilebilir. Taraflar anlaştığı takdirde aynı olarak da tazminata hükmedilmesi mümkündür. İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat, aksi kararlaştırılmadıkça, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; aynı zamanda alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması, haysiyetsiz hayat sürmesi halinde de irat biçiminde yapılan maddi tazminat ödemeleri son bulur. Bunun yanında hakkaniyetin gerektirdiği hallerde veya değişen durumlara istinaden irat biçiminde ödenen maddi tazminat indirilebileceği gibi arttırıla da bilir. Ayrıca irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminatın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceği konusunda da hâkim hüküm kurabilir. Uygulamada maddi tazminata eski eşler arasındaki husumetin devamını önlemek ve bağı koparabilmek için genellikle toptan ödemeler şeklinde hükmedilmektedir. Toptan ödemelerde yukarıda bahsi geçen durumlar ortaya çıksa bile örneğin eski eşin yeniden evlenmesi gibi hallerde tazminatın geri istenilmesi mümkün değildir.

E. Boşanma Sonucu Doğan Manevi Tazminat Hakkı

Maddi tazminatla birlikte koşulları varsa eşler manevi tazminat da talep edebilir. TMK'nun 174'üncü maddesinin 2'inci fıkrası uyarınca boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda para ödenmesini isteyebilir.

Manevi tazminat talep etmeye neden olan sebeplere örnek olarak zina, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme, terke zorlama, sadakat yükümlülüğünün ihlali, fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddet, sağlığını kaybeden eşin hastalığı nedeniyle terk edilmesi, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ciddi anlamda ihmal edilmesi gösterilebilir. Bu gibi durumlar evlilik birliğine zarar veren ve kişilerin ruh

²⁰ ÖZÜĞÜR, s.992-993; "...Maddi tazminatın (TMK. Md. 174/1) ayın olarak istenmesi mümkündür. Mahkemeye taşınmazın ½ hissesinin, değerinin bilirkişi vasıtasıyla tespit edilmesi, istek para olarak da talep edildiğinden talebin aşılıp, aşılmadığının belirlenmesi (HUMK. MD.74), yanında, isteğin (ayın ya da para) boşanma yüzünden zedelenen menfaati telafi etmeye uygun olup olmadığının da değerlendirilmesi, sonucu uyarınca hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde davacının katkı payının sübuta ermediği gerekçesi ile ret hükmü kurulması usul ve yasaya aykırıdır." Y2.HD, 20.06.2011, E.2010/9475, K.2011/10885, (GENÇCAN, 2016, s.423-424).

dünyasını örseleyen vakıalardır. Manevi tazminat bu örselenmenin bir nebze de olsa karşılanması içindir.

Maddi tazminatta olduğu gibi manevi tazminatta da kişilerin sosyo-ekonomik durumları ve boşanma davasındaki kusur nispetleri nazara alınır. Zenginleşme aracı yapılmaksızın tarafların durumları adil bir şekilde gözetilerek hakkaniyet kuralları çerçevesinde tazminat miktarları belirlenmelidir²¹. Eşit kusur halinde ya da tazminat talep eden tarafın kusuru, tazminat talep edilen taraftan daha fazla olduğu takdirde manevi tazminata hükmedilemez²². Manevi tazminata yalnızca toptan şekilde hükmedilir. İrat veya ayni ya da belirli bir süre belirli işlerde bulunması şeklinde manevi tazminata hükmedilmesi mümkün değildir²³.

²¹ ÖZUĞUR, s.1037; SERİN OF, Emine, Boşanma Davalarında Manevi Tazminat, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 3.Yıl, 10.Sayı, 2012, s.254; “...Boşanmada manevi tazminatın amacı, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeleri karşılamaktır. Onun için, kişilik haklarını ihlal eden fiille, tazminat miktarı arasında makul bir oranın bulunması gerekir. Bir tarafın zenginleşmesine yol açacak sonuçlar doğurur miktarda manevi tazminat takdiri, müesseseyi amacından saptırır. Hâkim, tazminat miktarını saptarken, bir yandan kişilik hakları zedelenen tarafın, ekonomik ve sosyal durumunu ve boşanmada kusur bulunup bulunmadığını ve varsa kusur derecesini, ekonomik ve sosyal durumunu göz önünde bulundurmak zorundadır. Açıklanan ilkeler gözetildiğinde davacı kadın yararına takdir edilen manevi tazminat miktarı orantısız ve çoktur. Daha uygun miktarda tazminat takdiri gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.” Y2.HD, T.16.06.2011, E.2010/9941, K.2011/10750, (GENÇCAN, 2016, s.462); “...Toplanan delillerden evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda tazminat isteyen davacı kadının ağır ya da eşit kusurlu olmadığı, bu olayların kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları (TMK. 4 BK. 42,43, 44, 49) dikkate alınarak davacı kadın yararına uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekir. Bu yönün dikkate alınmaması doğru görülmemiştir.” Y2.HD, T.08.06.2005, E.2005/6390, K.2005/8876, (KAÇAK, s.704).

²² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.150; FIRTINA, s. 79; “...Mahkemece davalı-karşı davacı erkek ağır kusurlu kabul edilerek tarafların boşanmalarına karar verilmiş ise de; yapılan yargılama ve toplanan delillerden tarafların karşılıklı olarak birbirlerine fiziksel şiddet uyguladıkları anlaşılmaktadır. O halde boşanmaya neden olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Eşit kusurlu eş yararına tazminat verilemez (TMK m.174/1-2). Gerçekleşen duruma göre tarafların boşanmaya sebep olan olaylardaki kusurlarının hatalı olarak tespiti ve bu hatalı kusur tespiti sonucunda kadın yararına maddi ve manevi tazminat (TMK m.174/1-2) takdiri doğru görülmemiştir.” Y2.HD, T.06.06.2017, E. 2016/1677, K.2017/6883, (corpus.com, Erişim Tarihi: 21.09.2020).

²³ ÖZUĞUR, s.1039; SERİN OF, 2012, s.267; YETİK, Nurten, Açıklamalı- İçtihatlı Nüfus Velayet Vesayet Nafaka, Bilge Yayınevi, İstanbul, 2007, s.73; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.150.

Birinci kısımda boşanmanın eşler açısından genel sonuçları ayrıntılara yer verilmeden gözden geçirilmiş olup çalışmanın esas konusu olan yoksulluk nafakasına ilişkin bilgiler ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

II. YOKSULLUK NAFAKASI

A. Nafakaya Dair Genel Bilgi

TMK’da nafaka kurumu farklı bölümler ve ayrı ayrı maddelerde hüküm altına alınmıştır. Nafaka, kişilerin iradesinden bağımsız kanundan doğan bir yükümlülüktür²⁴. Yardım ve bakım nafakası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yardım nafakası, TMK’nun 364’ncü ve 366’ncı maddeleri arasında düzenlenmiştir. Maddeye göre, herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlü kılınmıştır.

Bakım nafakası ise evlenme ve boşanma sonucunda çocuk ve eşler açısından bakma ve dayanışma yükümlülükleri gereğince ihdas edilmiştir. Bu nedenle bakım nafakası evlilik birliği devam ederken, boşanma davası sürerken veya boşanma gerçekleşikten sonra tarafların birbirlerinden talep edebildiği nafaka türüdür. Bakım nafakası; kendi içinde tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Tedbir nafakası TMK’nun 169’ncü maddesinde düzenlenmiştir. Geçici önlem niteliğindedir. Maddeye göre, boşanma veya ayrılık davası açıldığında hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re’sen almakla yükümlü tutulmuştur. Bu nafaka türüne yargılama süreci bitmeden ara kararlarla hükmolunur. Tarafların talebi olmasa bile hâkim re’sen tedbir nafakasına hükmedebilir²⁵. Tedbir nafakasına

²⁴ **FIRTINA**, s. 89; **DEMİR**, Mecit, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Ankara, Seçkin, 2018, s. 17.

²⁵ **AKINTÜRK / ATEŞ**, s.404; **YALÇINKAYA**, Namık / **KALELİ**, Şakir, Boşanma Hukuku, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s.1859; **BULUT**, Harun, Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, Gözde Matbaacılık, İstanbul, 2007, s.173; **KÖSEOĞLU**, Bilal / **KOCAAĞA**, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması Bilimsel Görüşler ve Yargı İçtihatları, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011, s.157; **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanununda Kadın ve Çocuk Hakları, Annem Kadın ve Aile Derneği, Norm Matbaacılık, Ankara, 2006, s.83; “...İstek olmasa bile davanın devamı süresince gerekli tedbirlerin davaya bakan hakim tarafından kendiliğinden (resen) alınması zorunlu kılınmış, kadının boşanmaya yol açan davranışlarının 137. maddede öngörülen bu kuralı değiştirmeyeceği Yargıtay uygulamasında istikrar kazanmıştır” YGHK, T.28.01.2004, E.2004/2-8, K.2004/27, (**ERTÜRK**, Erkan, 4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları, Kazancı, İstanbul, 2005, s.17; “...Boşanma veya ayrılık

hükmedilmesinde kusursuzluk ya da daha ağır kusurluluk hali dikkate alınmaz²⁶.

Tedbir nafakası aylık olarak belirlenirken, muhtemel nafaka alacaklısı ve borçlusunun ekonomik durumları göz önünde bulundurulur²⁷. Miktarın belirlenmesinde hâkim geniş takdir yetkisine sahiptir. Tıpkı diğer nafaka türlerinde olduğu gibi tedbir nafakasında da somut bir miktar belirleme sistemi olmadığından uygulamada her somut vaka özelinde farklı miktarlara hükmedilen yargı kararları ortaya çıkmaktadır²⁸. Bu talep şahsa sıkı sıkıya

davası açılınca hakim, davanın devamı süresince, gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına (TMK m.186/1), geçimine (TMK m.185/3), malların yönetimine (TMK m. 223, 242 244, 262, 263, 264, 267, 215) ve çocukların bakım ve korunmasına (TMK m.185/2) dair geçici önlemleri kendiliğinden (re'sen) almak zorundadır (TMK m.169). O halde; Türk Medeni Kanununun 185/3. ve 186/3. maddeleri uyarınca, tarafların ekonomik ve sosyal durumları da gözetilerek dava tarihinden geçerli olmak üzere davalı kadın ve yanında bulunan ortak çocuk 10.10.2012 doğumlu Sabahattin yararına uygun miktarda tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.” Y2.HD, T.16.1.2017, E.2016/15106, K.2017/467, (corpus.com, Erişim Tarihi: 21.09.2020).

²⁶ **KÖPRÜLÜ**, Bülent / **KANETİ**, Selim, Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s.187; **AKINTÜRK / ATEŞ**, s.285; **FIRTINA**, s. 44; “...Türk Medeni Kanununun 169. maddesi gereğince; boşanma veya ayrılık davası açılınca hakim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri bu hususta bir isteğin bulunup bulunmadığına bakmaksızın re'sen almak zorundadır. Dava süresince geçici olacak olan bu tedbirlerin alınması, tarafların "kusursuz" olmaları şartına bağlanmamış, yasada, önlem için "kusur" unsuruna yer verilmemiştir. Başka bir ifade ile tarafların kusur durumu hiçbir şekilde tedbir nafakası takdirine etkili bir unsur değildir. (H.G.K'nun 02.11.201 tarihli 2011/2-533 esas, 2011/670 karar sayılı kararı)” Y2.HD, T.13.10.2014, E.2014/8957, K.2014/19491 “...Çocuğa nafaka verilmesi kadının ayrı yaşamda haklı olup olmamasına bağlı olmayıp, çocuğa fiilen bakan eş diğer eşten nafaka isteyebilir.” Y3.HD, T.24.03.2008, E.2008/2365, K.2008/5152, (**HELVACI**, s.501).

²⁷ **KÖSEOĞLU / KOCAĞA**, s.160; **ÖZTAN**, Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 4. Bası, Ankara, 2004, s.456; **GENÇCAN**, 2016, s.380; Farklı görüş; “4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1. maddesi uyarınca “Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.” tedbir nafakasının belirlenmesinde nafaka alacaklısı olan kişinin yaşam düzeyi tek taraflı olarak ölçüt alınması gerektiğini savunmaktadır.” **ÖZUĞUR**, Ali İhsan, 4320 sayılı Ailenin korunmasına Dair Kanun ve Uygulaması, Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Yeni Medeni Kanuna ilişkin Uygulama Sorunları Sempozyumu (9-10 Kasım 2002), İstanbul, 2003, s.43; “Nafakanın takdir ve mükellefiyetindeki esaslar uygulamada gözetilecektir.” **BAŞAKLAR**, Emin, Nafaka Davaları, Halklarevi Kültür Vakfı Basımevi, Ankara, 1974, s.97.

²⁸ **AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI**, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (TBNA 2014), Ankara, 2014, s.167;

bağlı haklardan olup boşanma davasıyla birlikte veya boşanma davasından bağımsız olarak dava konusu edilebilir. Yetkili ve görevli mahkeme TMK'nun 177'nci maddesindeki özel düzenleme uyarınca nafaka alacaklısının yerleşim yerindeki Aile Mahkemesidir²⁹. Nafaka ödemekle yükümlü kişi tedbir nafakasını ödemediği takdirde icra marifetiyle nafaka tahsil edilebilir.

Kanun koyucu, tedbir nafakasını yalnızca boşanma davası görülürken değil evlilik birliği devam ederken de talep edebilme imkânı tanımıştır. TMK'nun 195'nci maddesi uyarınca evlilik birliği devam ederken geçici önlem mahiyetinde eşler tedbir nafakası isteyebilir. Maddeye göre, birliğin korunması adına eşlerden biri evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiyorsa veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşüldüyse, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilir. Hâkim gerekiyorsa tedbir nafakasına hükmedebilir.

TMK'nun dışında boşanma davası görülmeksizin talep edilebilen bir diğer tedbir nafakası 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun 5'nci maddesinin 4'ncü fıkrasında yer almaktadır. Eşlerden biri, şiddete maruz kaldığı veya maruz kalma ihtimali bulunduğu takdirde kişi talep etmese bile hâkim tedbir nafakasına hükmedebilir. Kanununun 18'nci maddesinde nafakanın tahsiline ilişkin özel düzenleme yer almaktadır. Bu özel düzenleme nafakanın tahsilini kolaylaştıran esasen nafakanın bağlanma amacına hizmet eden hayli yerinde

"...Yargılama sırasında kocanın askerde olduğu ileri sürülmüştür. Davacının askere gidişi ve terhis tarihi ile malı ve gelirinin bulunup bulunmadığının araştırılması, nafaka ödeyecek mal ve gelirinin bulunmadığının anlaşılması halinde askerlik süreci içerisinde tedbir nafakası ile sorumlu tutulamayacağına dikkate alınması usul ve yasaya aykırıdır. (12.12.1966 gün ve 5/11 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı)" Y2.HD, T.22.12.2003, E.2003/15969, K.2003/17104, (ERTÜRK, s.118); "...Yerel mahkemenin davalının halen avukat stajyeri olduğunu, büro açmasının mümkün bulunmadığını, bu meslek sahiplerinin başka işte çalışıp kazanç sağlayamayacağı gözönünde tutulmadan ve dava ile hiç ilgisi bulunmayan ve davacı tarafca dayanılan davalı ailesinin maddi durumunun gözönünde tutularak ve gelecekteki mesleki kazancının esas alınarak fahiş miktarda nafaka tayini usul ve kanuna aykırıdır." Y2.HD, T.17.11.1986, E.9713, K.10108, (RUHİ, Ahmet Cemal, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s.546); "...Davalı-karşı davacı (kadın)'ın, 2007 yılının Ocak ayından beri bir başka erkekle evliymiş gibi fiilen birlikte yaşadığı, infak ve iâşesinin bu kişi tarafından karşılandığı, yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Bu halde yararına tedbir nafakası (T.M.K. madde 169) tayin edilemez. Bu husus nazara alınmadan, kadın yararına tedbir nafakasına hükümlenmesi doğru bulunmamıştır." Y2.HD, T.13.1.2015, E.2014/27865, K.2015/250, (corpus.com, Erişim Tarihi: 23.09.2020).

²⁹ Çocuk adına tedbir nafakası talep edildiği takdirde yetkili ve görevli mahkeme ana babadan herhangi birinin yerleşim yeri Aile Mahkemesidir.

bir düzenlemedir. 6284 sayılı Kanun uyarınca nafaka ödenmesine karar verilmesi hâlinde, kararın bir örneği, re'sen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir. Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğünce tahsil edilir. İcra müdürlüklerinin nafakanın tahsili işlemlerine ilişkin posta giderleri Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden karşılanır.

Nafakanın tahsilinde getirilen bu kolaylık esasen TMK hükümleri uyarınca hükmedilen nafakalarda da uygulanmalıdır. Nafakanın tahsilinde çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Nafaka ödemeleri sistemsal bir denetime tabi değildir. Halihazırdaki düzenleme nedeniyle nafaka alacaklısı kişi icra takibinde bulunursa konu yargıya taşınmaktadır. Uygulamada icra takibi masraflarının nafaka alacağının çok üzerinde meblağlara tekabül etmesi, nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsü eşin şiddetine maruz kalma ihtimalleri nedeniyle çoğu zaman bu alacak takibe konu edilememektedir³⁰. Benzer şekilde tüm nafaka alacaklarında 6284 sayılı Kanundaki usulün işletilmesi nafakanın tahsilinde yaşanan sorunları bir nebze olsa azaltmaya yardımcı olacaktır.

Bu bölümde bahsedilen son bakım nafakası türü çocuklara ilişkin olan iştirak nafakasıdır. Bu nafaka türü, çocukla kişisel ilişki kurma hakkı bulunan eşin velayet hakkı sahibi eşe müşterek çocuklarının bakım ve eğitim giderlerine mali gücü nispetinde destek ve katkıda bulunması adına TMK'nun 182'nci maddesi ve devamında düzenlenmiştir³¹. Çocuğun yüksek yararını korumak için taraflar talep etmese bile hâkim re'sen iştirak nafakasına hükmedebilir. Kural olarak çocuğun ergin olmasına kadar devam eden iştirak nafakası aylık olarak belirlenir. Miktar belirlenirken nafaka borçlusunun ekonomik durumu ve çocuğun ihtiyaçları göz önünde tutulur³². İştirak nafakası çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden son bulur. Fakat ergin olan çocuk örneğin eğitime devam ettiğinden veya ciddi sağlık problemleri sebebiyle çalışmadığından ihtiyaç sahipliği sürüyorsa anne veya babasına dava açarak nafakanın devam etmesini talep edebilir.

³⁰ AKÇABAY, F.Ceren, Yoksulluk Nafakası Araştırması (Sosyo-Hukuki Bir İnceleme), Kadın Dayanışma Vakfı, Şen Matbaa, Ankara, 2019, s.20; KONDA, Yoksulluk Nafakası Dosyası, Nafaka Hakkı Kadın Platformu, Mart 2020, s.25.

³¹ SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s.244; VELİDEDEOĞLU, H. Veldet, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 2. Cilt, 5. Bası, İstanbul, 1965, s. 271; KOÇOĞLU, Safa, Boşanmanın Çocuk Açısından Sonuçları, Beta Yayınları, 2018, s.125.

³² KÖSEOĞLU / KOCAAĞA, s.160; ÖZTAN, s.456; GENÇCAN, 2016, s.380.

B. Yoksulluk Nafakasının Şartları

Bakım nafakasının bir türü olan yoksulluk nafakası boşanmanın mali sonuçlarından yalnızca biri olup TMK'nun 175'nci maddesinde iki fıkra halinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme kanundaki şartları taşıyan boşanan eşlerden birine nafaka talep etme hakkı sağlamaktadır³³. Maddeye göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında yoksulluk nafakası talep edebilmekte ve nafaka yükümlüsünün kusurunu aramamaktadır.

Maddenin lafzından da anlaşıldığı üzere yoksulluk nafakasının talep edilebilmesi için beş şartın bir arada olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, yoksulluk nafakası diğer nafaka türleri (iştirak, tedbir nafakası) gibi koşulsuz talep edilebilen bir nafaka değildir. Ancak ve ancak belirli şartların gerçekleşmesiyle talep edilebilen bir nafaka türüdür. Bu şartlardan ilki, hukuken geçerli olan evlilik birliğinin boşanma ile son bulmasıdır. Diğer bir anlatımla, kanun koyucu yoksulluk nafakasının talep edilebilmesini boşanma hükmünün kesinleşmesi şartına bağlamıştır³⁴. İkincisi, boşanma nedeniyle eşlerden birinin yoksulluğa düşmesidir. Boşanma ile yoksulluk arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Ancak bu halde hâkim yoksulluk nafakasına hükmedebilir³⁵. Yoksulluğun tanımı kanunda yapılmamıştır. Doktrin ve Yargıtay, bir kişinin temel ihtiyaçları olan barınma, sağlık hizmetleri, eğitim, istihdam ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmaması dolayısıyla içinde bulunduğu yoksulluk "yoksulluk" olarak tanımlanmaktadır³⁶. Tanımdan da anlaşıldığı

³³ Boşanma sonrası kendi geçimini sağlayamayacak olan kişinin talep ettiği nafaka hâlihazırda "Yoksulluk nafakası" olarak ifade edilmektedir. Bu kavram yerine içeriğini de daha iyi yansıtan ve evlilik birliğinin temel prensiplerinden biri olan karşılıklı güven ilkesini evlilik birliğinin son bulması sonrasında da devamını ifade eden "Evlilik Sonrası Dayanışma Desteği" olarak değiştirilmesi daha yerinde olacaktır.

³⁴ "...Boşanma davası red edildiği, başka bir ifade ile aile birliği devam edegelmekte olduğu halde ancak boşanma halinde uygulama imkanı bulunan yoksulluk nafakasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." Y2.HD., T.18.01.1991, E. 1990/13114, K.1991/2776, (corpus.com, Erişim Tarihi: 10.09.2020).

³⁵ ÖZTAN, s.499; KÖSEOĞLU, Bilal, Aile Mahkemelerinin İşleyişi, Seçkin, Ankara, 2005, s.147; UZUN, Mine, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 33; KOCABAŞ, Gediz, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", MÜHF – HAD, C. 19, S. 1, s. 380.

³⁶ FORTUJİN, Joos / OSTENDORF, Wim, Gender and Urban Poverty: Single Mothers in Amsterdam, Geo Journal, 61, 2004, s.239; RUHİ, s.42; KULAKLI, Emrah, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi", İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 5 (2), 2018, s. 246; KOCABAŞ, s.369; "...davacı kadının emekli olduğu, düzenli ve yeterli düzeyde gelirinin bulunduğu, ayrıca adına kayıtlı iki adet taşınmaz ve kamyoneti olduğu, boşanma sebebiyle yoksulluğa

üzere yoksulluk farklı değişkenlerle açıklanmaktadır. Dikkat edilmelidir ki yoksulluk düşük gelir seviyesi olarak nitelendirilmemektedir.

Üçüncü şart, nafaka talep eden taraf boşanmaya sebep olan vakılarda nafaka yükümlüsüne göre eşit kusurlu, daha az kusurlu veya kusursuz olmalıdır³⁷. TMK'nun 175'inci maddesinin 2'inci fıkrası nafaka yükümlüsünün kusurunu aramadığından nafaka yükümlüsünün kusursuz olması nafakaya hükmedilmesinde kriter olarak değerlendirilmemektedir. Fakat hiç kimsenin kendi kusurundan yararlanamayacağına ilişkin genel ilke yoksulluk nafakasında da göz ardı edilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, nafaka yükümlüsünün kusuruna bakılmamakla birlikte nafaka talep eden kişinin kusuru dikkate alınmıştır³⁸. Kusurun belirlenmesinde hâkim, boşanmanın sebeplerini, tarafların iddia ve savunmalarını, sundukları delilleri göz önünde bulundurur. Hâkim, boşanma davasının gerekçesi ile bağlıdır³⁹. Yoksulluk nafakasını maddi ve manevi tazminat davalarından ayıran en önemli nokta nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmamasıdır. Maddi ve manevi tazminatın ceza giderici özelliği olması sebebiyle kusur değerlendirilmesi yapılmaktadır. Fakat nafaka düzenlemesinin temelinde, evlilik sonrası dayanışma ve ahlaki ödev sorumluluğu bulunduğu için kusur

düşmeyeceği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında kadın yararına Türk Medeni Kanununun 175. maddesi koşulları oluşmamıştır. Davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, kabulü isabetsiz olmuştur.” Y2.HD., T. 13.01.2016, E. 2015/10364, K. 2016/403, (corpus.com, Erişim Tarihi: 28.11.2020).

³⁷ ÖZÜĞÜR, s.894; ÇİTAK, Burçak, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74. Cilt, 1. Sayı, 2016, s.242; GENÇCAN, 2016, s.483; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.151; HATEMİ / KALKAN OĞUZTÜRK, s.134; ERSÖZ, Oğuz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 6.Yıl, 12.Sayı, Ankara, 2018, s.466; “...Boşanmaya neden olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Davalının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği de belirlenmiştir. Türk Kanunu Medenisinin 144. maddesi koşulların oluştuğundan uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekir. Bu yön gözetilmeden yoksulluk nafakası talebinin reddi bozmayı gerektirmiştir.” Y2.HD, T.02.04.2002, E.2002/17708, K.2002/4649, (KAÇAK, s.750).

³⁸ ÖZÜĞÜR, s.895; TUTUMLU, Mehmet Akif, Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2002, s. 464; YETİK, s.419; KOCABAŞ, s. 370; “Boşanmaya sebep olan olaylarda tamamen kusurlu eş yararına yoksulluk nafakası verilemez (TMK 175 m.) Açıklanan sebeplerle tamamen kusurlu davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.” Y2.HD, T. 29.11.2016, E. 2015/21485, K. 2016/15381; Benzer kararlar için bkz. Y2.HD, T.27.04.2017, E.2016/21427, K.2017/4956, Y2.HD, T. 09.03.2017, E. 2015/22579, K. 2017/2572, (corpus.com, Erişim Tarihi: 28.11.2020).

³⁹ DOĞAN, İzzet, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir Yoksulluk ve İştirak Nafakası” (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/411002>, s. 79, Erişim Tarihi: 12.12.2020).

değerlendirilmesinin yapılmaması olağandır⁴⁰. Hukuk sistemimizde nafaka kurumu bakma ve dayanışma yükümlülüğüne dayanmakta olup, hukuka aykırı bir fiilin neticesinde doğan bir sorumluluk olarak düzenlenmemiştir.

Dördüncü şart, nafaka yükümlüsünün mali gücünün yeterliliğine ilişkindir. Yoksulluk nafakası belirlenirken yalnızca nafaka alacaklısının zorunlu geçim şartları değil aynı zamanda nafaka yükümlüsünün ekonomik şartları da dikkate alınmaktadır⁴¹. Şayet nafaka yükümlüsünün ekonomik şartları nafaka ödemeye yeterli değilse yoksulluk nafakasına hükmedilmemektedir⁴². Yine nafaka alacaklısı paşa gönlü çalışmak istemediği için yoksulluğa düştüğünü iddia ederek nafaka talep ettiği takdirde de nafakaya hükmedilmemektedir⁴³.

Beşinci şart, boşanan eşler talep ettikleri takdirde nafakaya hükmolunur. Diğer bir anlatımla, hâkim re'sen yoksulluk nafakasına hükmedemez. Yoksulluk nafakası, boşanma davası kesinleşinceye kadar davanın her aşamasında talep edilebileceği gibi boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra da talep edilebilir. Ancak TMK'nun 178'inci maddesi uyarınca evliliğin

⁴⁰ **AKINTÜRK**, Turgut, Aile Hukuku, 2.Cilt, İstanbul, 2002, s.294. Burada nafaka alacaklısı lehine maddi veya manevi tazminata hükmedilmesi halinde bu tazminatın yoksulluğuna etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir. **CEYLAN**, Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul, 2006, s.112; **OĞUZMAN**, Kemal / **DURAL**, Mustafa Aile Hukuku, İstanbul, 1994, s.145; **KULAKLI**, s. 242.

⁴¹ **FEYZİOĞLU**, s. 398; **RUHİ**, s.45; **DEMİR**, s.60; **ŞAHİN**, Mustafa, "Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21/3. Cilt, 2017, s. 87.

⁴² "...erkeğin çalışmadığı, sabit bir işinin olmadığı, yeterli ve düzenli gelirinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kendisi yoksul olan kişi yoksulluk nafakasıyla yükümlü tutulamaz. Gerçekleşen bu durum karşısında davalı kadının yasal koşulları taşımayan yoksulluk nafakası (TMK m.175) talebinin reddi gerekirken, kabulü usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir." Y2.HD., T.25.10.2017, E.2016/5804, K.2017/11677 ; "...davalı kadının asgari ücret düzeyinde düzenli gelirinin bulunduğu, davacı erkeğin ise 2010 yılı ve öncesinde medikal ürünler pazarlama işi yaparken sonraki yıllarda sahibi olduğu şirketlerin tasfiye sürecine girdiği, alınan bilirkişi raporuna göre bu şirketlerin faal olmadığı, şirket pasiflerinin aktiflerinden daha fazla olduğu, kolluk araştırmasına göre de davacının halen düzenli bir gelirinin tespit edilemediği, kirada oturduğu, adına kayıtlı menkul ya da gayrimenkul bulunmadığı anlaşılmaktadır. Tarafların gerçekleşen bu durumlarına göre Türk Medeni Kanununun 175. maddesi koşulları kadın yararına oluşmamıştır. Kadının yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir." Y2.HD., T. 16.04.2018, E. 2016/16274 K. 2018/5017; "...davalı erkeğin şizofreni hastası olduğu, düzenli bir işi ve geliri bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kendisi yoksulluk sınırında bulunan davalının müşterek çocuklar için tedbir ve iştirak nafakasıyla yükümlü tutulması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir." Y2.HD., T. 04.11.2015, E. 2015/6275, K. 2015/20394, (corpus.com, Erişim Tarihi: 28.11.2020).

⁴³ **FIRTINA**, s. 96.

boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları -ki yoksulluk nafakası da bu haklar arasındadır- boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar⁴⁴. Nafakanın talebi kesin süreye bağlanmış olup istem, boşanmaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde davaya konu edilmelidir.

Yukarıda bahsi geçen beş şartın hepsi sağlandığı takdirde yoksulluk nafakası ödenmesine hükmedilebilir. Her yoksulluk nafakası talebinin kabul edildiği algısı da doğru değildir. Gerek Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararları gerek Yargıtay Hukuk Dairesi kararlarının şartları taşımayan istemlerin reddine dair birçok emsal kararı bulunmaktadır⁴⁵. Yoksulluk nafakasının şartlarının oluşup oluşmadığını hâkim boşanma hükmünün kesinleştiği zamana göre değerlendirir. Ancak nafakaya, boşanmaya ilişkin ilamın kesinleştiği tarihten itibaren değil, nafakaya ilişkin bağımsız olarak açılan dava tarihinden itibaren hükmetmektedir.

C. Yoksulluk Nafakasında Süre

Hukukumuzda yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemelerin tarihsel süreci incelendiğinde; 743 sayılı Kanunun “Nafaka” kenar başlıklı 144’üncü maddesi; “*Kabahatsız olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi*

⁴⁴ SAYMEN, Ferih H. / ELBİR, Halid K., Türk Medeni Hukuku, İsmail Akgün Yayınevi, 3.Cilt, 2.Bası, İstanbul, 1960, s.280; BAŞAKLAR, s.87; ERTÜRK, s.378; ÖZTAN, s.497; UZUN, s.58; KOCABAŞ, s. 373; “...Taraflar 06.03.1987 tarihinde evlenmiş, 24.09.2002 tarihinde açılan dava sonucu boşanmalarına karar verilmiş, hüküm 30.06.2004 tarihinde kesinleşmiştir. ...görülmekte olan dava ise bir yıllık zamanaşımı süresi geçirildikten sonra 06.11.2006 tarihinde açılmıştır. Davalı vekili süresinde sunduğu cevap dilekçesinde zamanaşımı definde bulunmuştur. Davanın zamanaşımı süresinin geçmiş olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde esasa ilişkin kabul kararının verilmesi doğru görülmemiştir.” YHGK, T.05.05.2010, E.2010/8-231, K.2010/255, (HELVACI, s.178).

⁴⁵ “...Tarafların gelir durumları karşılaştırıldığında davacı kadının emekli olduğu, düzenli ve yeterli gelirinin olduğu, hâlihazırda oturduğu bir evinin bulunduğu, bu hâliyle tarafların gelir durumlarının birbirine denk olduğu ve davacı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği söz edilemeyeceği belirgin olup, davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” YHGK, T.09.05.2019, E.2017/1893, K. 2019/546; “...İzah edilen sebeplerle; davalı-birleşen davacının emekli olduğu, aktif olarak ressamlık çalışmalarına devam edip bu işten gelir elde ettiği, asıl dava tarihinden sonra da adına kayıtlı meskeni akrabasına sattığı, bu hâliyle ekonomik ve sosyal durumu dikkate alındığında boşanmakla yoksulluğa düşmeyeceği aşikâr olup yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekmektedir.” YHGK, T.06.02.2020, E.2018/1033, K.2020/103, (corpuz.com, Erişim Tarihi: 29.11.2020).

kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.” hükmüne amirdi. 743 sayılı Kanun uyarınca yoksulluk nafakasına sadece bir yıl süreyle hükmedilebilmekteydi.

Türk Kanuni Medenisinin 3444 sayılı Kanunla Değişik “Yoksulluk Nafakası” kenar başlıklı 144’üncü maddesiyle; *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”* yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemede değişiklik yapıldı. Böylece 1988 yılında yapılan değişiklikle yoksulluk nafakasındaki bir yıllık süre sınırlaması kaldırıldı.

17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, 22 Kasım 2001’de kabul edilen ve 1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren 4721 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırıldı. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun “Yoksulluk Nafakası” kenar başlıklı 175’inci maddesinde yapılan son değişiklikle madde *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”* son halini aldı. Bir önceki düzenlemeden farklı olarak yalnızca maddenin son cümlesindeki hüküm erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta bulunması şartı kadın erkek eşitliğine aykırılık teşkil ettiğinden kaldırıldı. Diğer şartlar aynı şekilde muhafaza edildi.

TMK’da düzenlenen yoksulluk nafakasına ilişkin güncel tartışma TMK 175’inci maddesindeki *“...süresiz olarak nafaka isteyebilir.”* lafzına yöneliktir. Bu nedenle çalışmada yoksulluk nafakasının süresine yönelik düzenleme ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Tartışma eski eşlerden herhangi biri mahkmeden süresiz nafaka talep ettiği takdirde hâkimin bu taleple bağlı olup olmadığı noktasındadır. Bahsi geçen konuyla ilgili doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Gerekçeleri farklı olmakla birlikte yoksulluk nafakasındaki süre meselesindeki görüşleri sadeleştirmek adına ikiye ayırmak mümkündür.

Birinci görüş, maddedeki düzenlemenin çok açık olduğunu, süresiz nafaka talep edildiyse hâkimin bu konuda takdir yetkisinin bulunmadığını savunmaktadır. Bu görüşü destekleyen yazarlara göre, kanunun lafzı emredicidir. Süresiz nafaka talep edildiği takdirde hâkim takdir yetkisini

kullanarak süreli nafakaya hükmedemeyeceği yönündedir⁴⁶. Bu görüşe bağlı kalan yazarlara göre uyuşmazlıkların çözümünde uygulamada bazı mağduriyetler yaşandığından kanunun revize edilmesi gerekmektedir. Yazarların gerekçeleri incelendiğinde; Şahin'e göre, süresiz nafakanın hiçbir hukuki ve manevi bağı kalmayan, hatta bazen müşterek çocukları dahi olmayan eşlerin yıllar boyu sürekli birbirlerini takip etmelerine, eski eşlerin birbirlerinden tam anlamıyla ayrılmamalarına sebep olduğu ileri sürülmektedir⁴⁷. Yıldırım, nafaka ödeme süresine ilişkin süre sınırlaması getirilmemesi bireyin ekonomik, kişilik haklarını önemli ölçüde kısıtladığını ve hakkaniyete aykırı olduğunu savunmaktadır⁴⁸. Oğuz, mevcut haliyle kanun maddesinin emredici nitelikte olduğunu fakat hâkim somut vakianın şartlarını gözeterek ihtiyaç sahibi kişinin özelliklerini, iş bulma ve işte çalışma kabiliyetini değerlendirerek belirli bir süre belirleme yoluna gitmesi gerektiğini düşünmektedir⁴⁹. Süre sınırlaması getirilmesi gerektiğini savunan diğer bir görüş sahipleri, özel ve kamu hukuku alanında düzenlenen birçok konuda hak düşürücü veya zamanaşımı süreleri söz konusu iken yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi hak ve nesafet kurallarına aykırı bulmaktadırlar⁵⁰. Doktrindeki çalışmaların yanı sıra TBMM bünyesindeki Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi için Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonunun (Boşanma Komisyonu) 14 Mayıs 2016 tarihinde yayınladığı raporunda da yoksulluk nafakasının kanunda belirli süreler ile sınırlandırılması gerektiği kaleme alınmıştır. Raporda, nafakanın süresiz talep edilebilmesinin nafaka yükümlüsü kişi için cezalandırıcı niteliğe sahip olduğu, kadının çalışma hayatına girmesine engel teşkil ettiği, bunun sonucu olarak kadının güçlendirilmesine olumsuz etki oluşturduğu şeklinde eleştirilmektedir. Çözüm olarak, kanunda bir üst sınır belirlenmesi yapılması gerektiği, belirlenecek üst sınır sonrasında nafaka alacaklısı eşin mağduriyeti devam

⁴⁶ CEYLAN, s. 116; DEMİR, s.64; GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yetkin, Ankara, 2008, s. 1092; UZUN, s.100; YAĞCI, Kürşad, "Yoksulluk Nafakasında "Süresizlik" Sorunu", İstanbul Hukuk Mecmuası, 76/1, 2018, s. 323.

⁴⁷ ŞAHİN, s.88.

⁴⁸ YILDIRIM, Abdülkerim, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu", Legal Hukuk Dergisi, 14.Cilt, 157.Sayı, 2016, s.82.

⁴⁹ OĞUZ, Cemal, "Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar", s.11 (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_3.pdf, Erişim Tarihi: 13.09.2020); KÖSEOĞLU, Bilal, "Ailenin Şiddetten Korunması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 77.Sayı, 2008, s.315.

⁵⁰ ARBEK, Ömer, "Boşanmanın Mali Sonuçları", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 54.Cilt, 1.Sayı, Ankara, 2005, s.145-146; KÖSEOĞLU, 2008, s.315; GENÇCAN, 2008, s.1093.

ettiği takdirde devlet tarafından oluşturulan fondan ihtiyacın karşılanması önerilmiştir⁵¹.

Birinci görüşün aksine ikinci görüşte birleşen yazarlara göre, taraflarca süresiz nafaka talep edilse bile hâkimin bu talebi süreyle sınırlamasının önünde yasal bir engel olmadığı yönündedir⁵². Bu görüşü savunan yazarların bir kısmı, yoksulluk nafakasını düzenleyen hükümlerin yekûn bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ifade edilmektedir. Kanunda nafakanın azaltılması veya artırılması ya da kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler yer aldığından zaten süresiz bir nafaka düzenlemesinin bulunmadığı gerekçe gösterilmektedir⁵³. Gereçekleri farklı olmakla birlikte hükmün değiştirilmesini doğru bulmayan, somut olayın şartlarına göre hâkime takdir hakkı tanıyan halihazırdaki düzenlemede değişiklik yapılmamasının uygun olmadığını, her somut olayın koşulları aynı olmadığından örneğin bir yıl evli kalan birinin evlilik birliği içerisindeki yaşanmışlıklardan dolayı akıl hastalığına yakalandığı düşünüldüğünde kısa süreli evlilikler için belirlenen nafaka miktarının bu somut vakıya uygulanması halinde hakkaniyete aykırı hükümlere sebebiyet verebileceği ileri sürülmüştür⁵⁴. Bir başka görüşse, diğer nafaka türlerinin aksine yoksulluk nafakası talebinin bir yıllık zamanaşımına tabi olduğunu bu nedenle kanunda nafakanın süresiz olduğu çıkarımının yapılamayacağı doğrultusundadır. Örneğin; nafaka alacaklısının maddi durumunda iyileşmeler olursa ya da nafaka yükümlüsü ödeme güçsüzlüğüne düşerse nafaka kaldırılmaktadır. Nafaka kaldırıldığı takdirde zamanaşımı süresi nedeniyle bir daha nafaka talep ve dava konusu edilemeyecektir. Sırf

⁵¹ Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi için Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu (Boşanma Komisyonu Raporu), s. 83 ve 373, (tbmm.gov, Erişim Tarihi: 23.09.2020).

⁵² **TEKİNAY**, S.Sulhi, Türk Aile Hukuku, Filiz, İstanbul, 1990, s.264; **YAĞCI**, s.340; **OĞUZ, YÜCEDAĞ**, Nafiye, Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Women's Alimony), 6.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, Editor: Prof. Dr. Adem Sözüer, Yoksulluk Tebliğler, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s.525-2526; **KÖSEOĞLU / KOCAAĞA**, s.233; **HAMZAÇEBİ**, Mehmet, "Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 3-4, Konya, 2002, s. 35; **ÖCAL**, Mesut, Yoksulluk Nafakasının Süresi, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 127; **KURT KONCA**, Nesibe, Süresiz Nafaka Tartışmaları. Kriter Aylık Siyaset, Toplum ve Ekonomi Dergisi, 4 (43), 2020, <https://kriterdergi.com/siyaset/suresiz-nafakatartismalari>; **KULAKLI**, s. 254; **FIRTINA**, s. 133.

⁵³ **ERDEM**, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin, Ankara, 2018, s.205; **ARKAN SERİM**, Azra, "Yoksulluk Nafakası", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 65.Cilt, 1.Sayı, 2007, s.296.

⁵⁴ **ŞAHİN**, s.104; **YÜCEDAĞ**, s.526.

bu nedenle nafaka artırma, azaltma ve kaldırma davalarında olası hak kayıplarının yaşanmamasına dikkat edilmesi oldukça önemlidir⁵⁵.

Yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan alan araştırma sonuçları incelendiğinde nafakaya ilişkin görüş ve eleştirileri şu şekilde sıralamak mümkündür. Yoksulluk nafakasının, boşanan eşlerin sürekli birbirini takip etmesine, emek vermeden kazanmaya, üretmeden tüketici olarak yaşamaya teşvik ettiğine, husumeti sürekli artırdığına, yeniden evlenen kişilerin aile birliğinde sıkıntılara yol açtığına, kayıt dışı çalışmalara ve kişilerin hürriyetini kısıtlamasına sebebiyet verdiği, kişileri gayri resmi ilişkiler yaşamaya sevk ettiğine dair görüşler paylaşılmıştır. Fakat aynı zamanda nafaka yükümlülerinin de kayıt dışı edinimlerine, kayıt dışı istihdamda yer aldıklarına, nafakanın tahsilinde ciddi sıkıntılar yaşandığına, ülke genelindeki aile yapısı ve kadının toplumsal statüsünün göz ardı edildiğine de dikkat çekilmiştir⁵⁶.

Kanaatimce her ne kadar mevcut kanuni düzenlemede tarafların süresiz nafaka isteyebileceği hüküm altına alınmış olsa da düzenlemedeki şu husus göz ardı edilmektedir. Hükümün lafzında “isteyebilir” ifadesi yer almaktadır. Bu itibarla madde metninden hâkimin süresiz nafakaya hükmetmesinin zorunlu olduğuna dair herhangi bir çıkarım yapmak mümkün değildir. Hâkim kişilerin hayat koşullarını, eğitimlerini ve sosyal çevrelerini dikkate alarak süresiz nafakaya hükmedebileceği gibi süreli nafakaya da hükmedebilir. Olası bir süre sınırlaması somut olay adaletinin tesisinin önüne ket vurabilir. İnsanların yaşadığı hukuksal süreçlerdeki özellikler ve ayrıntılar şahsa bağlı olup vakıya özeldir. Yapılacak olası değişikliklerle somut vakıanın ayrıntıları incelenip başkaca mağduriyetlere sebep verilmeksizin hâkimin takdir yetkisini kullanarak hüküm kurmasının önü kapanmamalıdır.

Ayrıca hâkim hükmünü hem maddi hem de usul hukukuna riayet ederek kurmakla mükelleftir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 26’ncı maddesinin birinci cümlesinde “*Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez.*” genel kural olan taleple bağlılık ilkesi düzenlenmekle birlikte hemen ardı sıra gelen birinci fıkranın ikinci cümlesinde genel kuralın istisnasına da yer verilmiştir. Şöyle ki; “*Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir.*” Gerek HMK’nun 26’ncı gerek TMK’nun 175’inci maddesinin lafzı çok açıktır. Kanunda kişinin süresiz nafaka isteyebilme hakkı tanınması hâkimin mutlak surette bu talebini kabul etmesi zorunluluğunu doğurmamaktadır.

⁵⁵ TÜBAKKOM NAFKA ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ (barobirlik.org, Erişim Tarihi: 10.09.2020).

⁵⁶ AKÇABAY, 2019; KONDA, 2020.

Süre konusu, sadece doktrinde yaşanan tartışmalarla kısıtlı kalmamış, konu aynı zamanda Anayasa Mahkemesi'ne de taşınmıştır. Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi, daha önce davalı lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının iptali ile tamamen kaldırılması talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralda yer alan "süresiz olarak" ibaresinin Anayasa'nın 2., 10. ve 41'üncü maddelerine aykırı olduğu kanısına varmıştır. Bu gerekçeyle mahkeme, maddenin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur⁵⁷. Başvuru kararında; "süresiz olarak" ibaresi nedeni ile boşanma neticesinde eşlerden birinin diğeri lehine ömür boyu sürecek bir mali yükümlülük altına girdiği, nafakaya hangi hallerde hükmedileceğinin, hangi hallerde kaldırılacağı ve tarafların ekonomik koşullarının ne şekilde dikkate alınacağı yasada açıkça belirtilmediği, yoksulluk nafakasının boşanan eşlerin yeniden evlenmelerini engelleyici niteliği bulunduğu belirtilerek, kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi 17.05.2012 Tarih 2011/136 Esas 2012/72 Karar sayılı kararı ile başvuruyu reddetmiştir. Karar özetlendiğinde; boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası ödeyeceği, yoksulluk nafakasını evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün devamı olarak niteleyerek bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği, dolayısıyla itiraz konusu kural Anayasa'nın 2'nci maddesine aykırı görülmediğinden bahisle oy çokluğuyla reddedilmiştir.

Ancak Anayasa Mahkemesi kararına rağmen Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesinin ağırlıklı görüşü hükmün emredici nitelikte olduğu doğrultusundadır⁵⁸. Bu tutum dolayısıyla esasen gerekli olmayan kanun değişikliği uygulamadaki mağduriyetler sebebiyle gündeme gelmektedir. Oysaki her somut olaya ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacak kurallara kanunlarda yer verilmesi mümkün değildir. Yıllar geçtikçe ihtiyaçların ve sorunların farklılık göstermesi kaçınılmazdır. Zaten bu nedenle kanun koyucu hâkime takdir yetkisi tanımıştır. Hâkim kendisine tanınan bu

⁵⁷ (corpus.com, Erişim Tarihi: 13.11.2020).

⁵⁸ "...Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri gözönünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir." Y2.HD., T. 12.12.2017, E.2016/8859, K.2017/14407, (corpus.com, Erişim Tarihi: 29.10.2020).

yetkiyi TMK'nun 4'ncü maddesi uyarınca hukuka ve hakkaniyete uygun şekilde kullanmakla yükümlüdür. Hâkime verilen takdir yetkisi sayesinde somut olay adaleti sağlanmaktadır. Anayasa Mahkemesinin kararlarının bağlayıcılığı ve içtihatların hukukun asli kaynakları olmadığı yalnızca yardımcı kaynaklardan ibaret olduğu hiçbir otorite tarafından görmezden gelinmemelidir.

Yoksulluk nafakasındaki tartışmaların kanun maddesindeki süreye ilişkin düzenlemenin sözde belirsizliğinden kaynaklandığına ilişkin çıkarım yargı kararı bağlamında tekrar değerlendirilmelidir. İçtihadı birleştirme kararları bağlayıcıdır. Fakat her kuralın istisnası olduğu gibi bu genel kuralın da istisnası bulunmaktadır. İçtihatlar değişmez ve tartışılmaz yasal düzenlemeler değildirler. Öğretideki tartışmaların getirdiği kazanımlar, sosyolojik değişimler ve toplumsal ihtiyaçlar gözetilerek kararlarda değişikliğe gidilmesi olağandır ve de beklenendir⁵⁹. İstikrar ve eşitlik prensiplerine hâle gelmemesi adına hukuken hatalı veya değişmesi gereken bir içtihat ile ilgili gerekli değişiklikler yapılmadığı takdirde nihai amaç olan adaletin tesisi göz ardı edilmiş olacaktır⁶⁰. İhtiyaçlar eski kural ve düzenlemelere mahkûm edilmemelidir.

Nitekim günün değişen koşullarına ve somut olay adaletinin tesisi için Yargıtay'ın güncel ve çözüm odaklı kararları da mevcuttur. Örneğin; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 24.06.2019 Tarih, 2018/6836 Esas, 2019/7645 Karar sayılı kararı hakkaniyeti gözeten emsal nitelikte bir karardır. Karara göre “...Davacı kadın, dava dilekçesinde bankada çalıştığını, cevaba cevap dilekçesinde ise çalışmakta olduğu işi bıraktığını beyan etmiştir. Dosya içindeki davacı kadının çalıştığı bankadan gönderilen ihbarnamede davacı kadının 19.11.2014 tarihinde işten ayrıldığı bildirilmiş, dinlenen tanıklar da davacı kadının iş akdinin feshedileceğini düşünerek kendisinin istifa ettiğini beyan etmişlerdir. İşinden kendi isteği ile ayrılan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez. O halde, davacı kadın yararına yoksulluk nafakası takdiri doğru olmamıştır.”⁶¹. Yine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 09.05.2019 Tarih, 2017/1893 Esas, 2019/546 Kararı da emsal niteliktedir. Karara göre “...Tarafların gelir durumları karşılaştırıldığında davacı kadının emekli olduğu, düzenli ve yeterli gelirinin olduğu, hâlihazırda oturduğu bir evinin bulunduğu, bu hâliyle tarafların gelir durumlarının birbirine denk olduğu ve davacı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğiinden söz

⁵⁹ KAYHAN, Fahrettin, “Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1999/2, s.350.

⁶⁰ KAYHAN, s.354.

⁶¹ (corpus.com, Erişim Tarihi: 03.12.2020).

edilemeyeceği belirgin olup, davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır... ”⁶². Diğer bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 04.07.2019 Tarih, 2017/2417 Esas, 2019/871 Kararı da şöyledir: “... tarafların 16.10.2000 tarihinde evlendikleri, asıl davanın 20.10.2012, karşı davanın 14.01.2013 tarihinde açıldığı, tanık beyanları, mahkemenin bozma öncesi ve bozma sonrası verdiği kararların gerekçesinde de yer aldığı üzere kadının evine yabancı bir erkeğin geldiğinin beyan edildiği, dosyada mevcut tüm delillerin değerlendirilmesi neticesinde davacı- davalı kadının başka bir erkekle sadakatsiz davranış içerisine girdiği, eşini istemediğini söylediği, eşinin yeğenine "söyleyin boşanma davası açsın" dediği, davalı-davacı kocanın da, eşine ve ortak çocuğa şiddet uyguladığı, birlik görevlerini yerine getirmediği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre evlilik birliğinin sarsılmasında davacı-karşı davalı kadın, davalı-karşı davacı erkeğe göre daha fazla kusurludur. Mahkemeye tarafların eşit kusurlu kabul edilmesi ve davacı-davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.” Kararlar incelendiğinde sanılanın ve dile getirilenin aksine kadımlar lehine istisnasız ve sürekli yoksulluk nafakasına hükmedilmemektedir. Yapılacak olası sınırlı düzenlemeler nedeniyle şartları var olan fakat yasalardaki kısıtlayıcı hükümler nedeniyle nafakaya hükmedilmesinin önünün kapatılması çok ciddi bir vicdani ve ahlaki sorumluluk olduğu da unutulmamalıdır.

D. Yoksulluk Nafakası Miktarı ve Ödenme Biçimi

Yoksulluk nafakasının miktarını ve ödenme biçimini hâkim somut vakıanın şartlarına göre değerlendirmektedir. Bu nafakadaki amaç; boşanma dolayısıyla yoksun kalınan zaruri ihtiyaçların karşılanması olduğundan, kişinin evlilik birliği sürerken ki hayat şartlarının aynı seviyede korunmasını sağlayacak miktarlarda nafakaya hükmedilmemektedir. Üzerinde büyük harflerle durulması gereken diğer bir husus yoksulluk nafakası belirlenirken yalnızca nafaka alacaklısının zorunlu geçim şartları değil aynı zamanda nafaka yükümlüsünün de ekonomik şartları göz önünde bulundurulmaktadır⁶³.

⁶² Benzer kararlar için bkz. Y2.HD., T. 30.09.2013, E.2013/8816, K.2013/22271; Ankara BAM 1.HD., T.14.04.2017, E.2017/374, K.2017/451, (corpus.com, Erişim Tarihi: 11.12.2020).

⁶³ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s.152; **HATEMİ / KALKAN OĞUZTÜRK**, s.135; **ÇİTAK**, s.246; “...yoksulluk nafakası var olan yararlılardan sadece zorunlu gereksinimleri kapsar. Başka bir anlatımla yoksulluk nafakası (TMK. m. 175) kadının zorunlu gereksinimlerini karşılamak içindir. Yoksa onun evli olduğu zaman ki hayat seviyesini sürdürmesini temin için değil!...kendisine 300 milyar lira tazminat verilen, SSK aylığı bulunan, şirket hissesi olan ve üstelik 30 trilyon liralık malvarlığında katılma alacağı bulunan bir kadına yoksul demek toplumdaki yoksul anlayışına uygun mudur?” YHGK, T.16.05.2007, E.2007/275, K.

Tarafların sosyo-ekonomik durumlarının araştırılması Cumhuriyet Başsavcılığı kararı ile il ve ilçelerde kolluk kuvveti, köylerde jandarma marifetiyle yapılmaktadır. Uygulamada hâkimler araştırma sonucu elde edilen bilgilerle dosyadaki delilleri birlikte değerlendirerek ve nihayetinde toplumdaki ortalama yaşam şartlarını dikkate alarak hüküm kurmaktadır⁶⁴. Taraflar muvazaalı devir yaparak, kasıtlı işten ayrılarak ya da iş yeri ile anlaşım asgari ücretle maaş alıyor gözükp kalan kısmı elden temin ederek mahkemelerden mal varlıklarının gerçek durumunu gizleyebilmektedir. Bu örnekler adil ve hakkaniyete uygun miktarlarda nafakaya hükmedilmesinin önünde engel teşkil eden herkesçe bilinenlerin yalnızca birkaçıdır⁶⁵.

Kişilerin bu tutum ve davranışlarının yanı sıra mahkemeler nezdinde yeterli uzman istihdamı olmaması nedeniyle de kimi zaman nafaka yükümlüsünün ve nafaka alacaklısının sosyo-ekonomik durumları gerçek anlamıyla araştırılmamaktadır. Bu eksik araştırma tarafların hak ve menfaatlerini olumsuz etkilemekte olup Anayasa'nın 17'nci maddesinde düzenlenen kişinin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlaline sebebiyet verebilmektedir⁶⁶. Oysaki devlet bireylerin yaşadığı uyuşmazlıkların çözümünde etkin ve güvenilir mekanizmalar geliştirmek ve tedbirler almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük yine devletin bağılı olduğu Anayasa'dan kaynaklanmaktadır. Bu yükümlülük demokratik

2007/275; "...tarafların sosyal ve ekonomik durumları, nafakanın niteliği ve özellikle ÜFE artış oranları dikkate alınarak TMK'nun 4. maddesi gereğince; "hakkaniyete" uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir." Y3.HD., T.24.02.2015, E.2014/16604, K.2015/2926, (corpus.com, Erişim Tarihi: 12.12.2020).

⁶⁴ "...Yoksulluğun hukuksal kavramı mevzuatımızda tanımlanmamıştır. Belirtmek gerekir ki, yoksulluk ekonomik ve sosyal koşullarla doğrudan ilgilidir. O nedenle, bunu ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları altında belirlemek gerekir. Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir (Anayasa m.17/1). Şu halde, bu temel hakkın tabii sonucu yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur..." YHGK, T.13.03.2015, E.2013/1627, K.2015/1020, (corpus.com, Erişim Tarihi: 11.12.2020).

⁶⁵ **AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI**, s. 144.

⁶⁶ "...Derece mahkemesinin başvurusunun çalıştığı kurumla iletişime geçerek başvurusunun görevinin ne olduğunu, ek gelir ve diğer ödemelerle birlikte aylık ne kadar gelir elde ettiğini araştırmak suretiyle konuyu aydınlatması mümkün iken bu konuda hiçbir araştırma ve değerlendirme yapmadığı, kararda bu iddiaya yönelik olarak bir gerekçe de ortaya koymadığı vurgulanmalıdır. Başvurusunun söz konusu iddialarını temyiz aşamasında da öne sürmüş olduğu ancak Yargıtay tarafından da bu konuda bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır." Anayasa Mahkemesi T.07.11.2019, E.2016/3140, K.2016/3140, R.G. 17.12.2019/30981, (corpus.com, Erişim Tarihi: 12.12.2020).

devlet, hukuk devleti, sosyal ve insan haklarına saygılı devlet olmanın gereğidir.

Araştırmalar göstermektedir ki tarafların sosyo-ekonomik durumlarının tespitinde yaşanan söz konusu sıkıntılar yoksulluğun tespit edilmesinde olduğu kadar nafaka miktarının belirlenmesinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. 2019 yılında yapılan Yoksulluk Nafakası Araştırmasındaki veriler incelendiğinde yoksulluk nafakası miktarlarında ortalama ödenen tutar %66,4'ünün 0-500TL arasında olup ortalaması 262TL'dir. Yüzde %10'u 500-1000 TL arasında, %2,1'i 1000-2000 TL arasında ve %2,2'si 2000 TL ve üzerindedir. Toplu nafakaya hükmedilen dosya oranı ise %0,7'dir⁶⁷. Sonuç bilirse de gözler önüne sermek için günün koşullarında bahsi geçen tutarların bir kişinin hangi ihtiyacını ne ölçüde karşılayabileceği ikinci bir araştırma konusu yapılmalı ve sorunun çözümüne ilişkin multidisipliner yaklaşımla çalışmalar yürütülmelidir.

Hâkimin miktarla birlikte nafakanın ödenme biçimini belirlemede de geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. TMK'nun 176'ncı maddesinin 1'nci fıkrası uyarınca hâkim, nafakanın toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verebilir. Toptan ödemelerde hem nafaka yükümlüsünün hem nafaka alacaklısının menfaatlerini dikkate alarak görüşleri alınmalıdır. Uygulamada nafakalara çoğunlukla ekonomideki konjonktürel dalgalanmalar nedeniyle nafaka alacaklısının yıllara göre ihtiyaçlarının değişkenliği de dikkate alınarak irat biçiminde hükmedilmektedir⁶⁸.

Kanun koyucu irat biçiminde hükmedilen nafakanın zaman içerisinde azaltılması ve artırılması ihtimalini de göz ardı etmeyerek TMK'nun 176'ncı maddesinin 4'ncü fıkrasında konuyu düzenlemiştir. Nitekim zaman içerisinde tarafların gelir ve mal varlığı değerlerinde değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Örneğin; nafaka alacaklısının mali gücü çalıştığı veya miras alacağına sahip olduğu için iyileşebilir. Tam aksine hastalanması, yaşlanması veya para değerindeki kayıplar nedeniyle kötüleşebilir. Bunun yanı sıra, mali değişimler nafaka yükümlüsü bakımından da söz konusu olabilir. Nafaka yükümlüsü, iflas edebilir, hastalanabilir, yaşlanabilir ya da ekonomik durumunda iyi yönde artışlar gerçekleşebilir⁶⁹. Hâkim talep halinde tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılmasına yönelik karar verebilir.

⁶⁷ AKÇABAY, s.49-50.

⁶⁸ AKÇABAY, s.31, DOĞAN, s. 81; ÖCAL, s. 61.

⁶⁹ DOĞAN, s. 81.

Yerleşik kararlarda incelendiğinde bahsi geçen sebepler vuku bulduğu takdirde nafaka azaltılmakta veya artırılmaktadır⁷⁰.

Artırma ve azaltma dışında kanunda nafakanın kaldırılması da düzenlenmiştir. Kanunda irat biçiminde ödenen nafakanın kaldırılması kendiliğinden ve mahkeme kararıyla olacak şekilde ikili ayırım yapılarak düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin vefatı halinde nafaka kendiliğinden; nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın başka biriyle fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hallerinde ise mahkeme kararıyla nafaka ödeme yükümlülüğüne son verilmektedir. Nafaka yükümlüsü tarafından, sayılan bu haller ispatlandığı takdirde hâkimin nafakanın devamı konusunda takdir yetkisi bulunmamaktadır⁷¹. Nafaka yükümlüsünün ölünceye kadar nafaka ödeme yükümlülüğünde herhangi bir değişiklik olmayacağı şeklinde bir çıkarımda bulunmak hükmü bütünüyle değerlendirmemekle ilgilidir.

TMK'nun 175'nci maddesi gibi benzer şekilde nafakanın artırılması, azaltılması ve kaldırılması hükümlerini ihtiva eden TMK'nun 176'nci maddesinin iptali de Anayasa Mahkemesinde dava konusu edilmiştir⁷². Polatlı 1. Asliye Hukuk Mahkemesi, TMK'nun 175'inci maddesinin 1'inci fıkrası ve 176'nci maddesinin 4'üncü fıkrasının Anayasa'nın 2'inci maddesine aykırılığı savıyla iptalini istemiştir. İstem özetlendiğinde; her ne kadar

⁷⁰ "...davalı kadının çalışmaya başladığı nazara alındığında, nafaka takdir edilirken taraflar arasında mevcut olan dengenin davalı lehine olumlu yönde değiştiği dikkate alınarak, TMK'nun 4. maddesinde belirtilen hakkaniyet ilkesi gereğince nafakanın uygun bir miktarda indirilmesine karar verilmesi gerekir." Y3.HD., T. 13.01.2015, E. 2014/12122, K. 2015/552; "...Söz konusu hüküm gereğince; nafaka miktarının yeniden belirlenmesi için aradan uzunca bir zamanın geçmesi gerekli olmayıp, tarafların gelirlerinde veya küçüklerin ihtiyaçlarında artış olması halinde her zaman artırım istemi ile dava açılabilir. Somut olayda; önceki nafaka takdiri ile bu dava arasındaki geçen süre içerisinde, küçüklerin ihtiyaçlarında artış olduğu, paranın satın alma gücünün nispi de olsa azaldığı bir gerçektir." YGK, T.17.10.2019, E.2017/455, K.2019/1084, (corpus.com, Erişim Tarihi: 29.11.2020).

⁷¹ ÖZÜĞÜR, s.899-900; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.154; ÇİTAK, s.254; "...Başka erkekle yaşayan kadın için yoksulluk nafakasına karar verilemez." Y2.HD, T.27.11.2001, E.2001/15361, K.2001/16752, (KAÇAK, s.752); "...Ayrıca nafaka yükümlüsü davacının çalışmaması mevcut nafakanın kaldırılmasını gerektirmediği gibi, boşanma dosyası incelendiğinde boşanma kararı öncesinde de davacının çalışmadığı, ancak buna rağmen yoksulluk nafakasına hükmedildiği ve kararın kesinleştiği anlaşılmaktadır. Davacının ekonomik ve sosyal durumunda boşanmadan önceki koşullara göre olumsuz yönde bir değişiklik olduğu hususu da ispat edilmemiş değildir. O halde, davanın reddi yerine kabulü doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir." Y3.HD, T.10.03.2008, E.2008/846, K.2008/3873, (HELVACI, s.173).

⁷² (corpus.com, Erişim Tarihi: 11.12.2020)

TMK'nun 176'ncı maddesinde tarafların mali durumlarının değişmesi halinde nafakanın artırılması ve azaltılmasına imkân verilmişse de aynı kanun maddesi nafaka yükümlüsünün maddi durumunun kötüleşmesi halinde nafakanın kaldırılmasına imkân tanınmadığı ileri sürülmüştür.

Söz konusu başvuru Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2009 Tarih 2005/56 Esas 2009/94 Karar sayılı kararıyla reddedilmiştir⁷³. Karar özetlendiğinde; her ne kadar kanunun lafzında tarafların mali durumlarında değişiklik olduğunda nafakanın açıkça kaldırılabilceği yazmasa da TMK'nun 1'nci maddesi kanunun sözüyle ve özüyle değiştiği bütün konularda uygulanması gerektiği, uyumsuzlukların adil bir şekilde çözüme kavuşturulması için TMK'nun 4'ncü maddesinin hakimlere çok önemli bir serbestlik tanıdığı açıklanan nedenlerle kanunda halihazırda nafakanın kaldırılmasını engelleyen bir hüküm bulunmadığından başvuruyu reddetmiştir.

Yoksulluk nafakasına yönelik verilen kararlar kesin ve nihai hükümler değildir. Bu nedenle nafaka yükümlüsü ve alacaklısının durumunda önemli değişiklikler söz konusu olduğu takdirde yeni bir dava açarak hâkimden gerekli düzenlemeleri yapması her zaman talep edilebilir.

Yoksulluk nafakasına ilişkin bir diğer eleştiri kişilerin hürriyetini kısıtlamasına sebebiyet vermesine yöneliktir. İcra ve İflas Kanunu'nun "Nafakaya İlişkin Kararlara Uymayanların Cezası" başlıklı 344'ncü maddesinin 1'nci fıkrası uyarınca nafaka yükümlüsü, borcunu ifa etmediği takdirde, nafaka alacaklısının şikâyeti üzerine üç aya kadar tazyik hapsine karar verilebilmektedir. Hürriyeti bağlayıcı cezalar başvurulması gereken en son çare olmalıdır. Çözüm odaklı yaklaşımlarla yaptırımların ıslah ve telafi ediciliği ön plana çıkmalıdır. Günümüz koşullarında hapis cezasının uygulanması gereken en son yaptırım türü olması gerektiğinin aksini savunan dürüst, orta zekalı, makul bir insan yoktur. Her ne kadar nafaka borcunu ifa edilmemesi halinde disiplin niteliğindeki tazyik hapsinin ağır bir yaptırım olduğu dile getirilse de söz konusu hapis cezaları geriye yönelik ödenmeyen üç aylık nafakalara ilişkin uygulanmaktadır. Örneğin nafaka borçlusu beş yıllık birikmiş nafakasını ödemediğini düşünelim. Nafaka alacaklısı öncelikle nafaka yükümlüsüne karşı icra takibi başlatmalıdır. Başlatılan icra takibi sonuçsuz kaldığı takdirde nafaka alacaklısı nafaka yükümlüsü aleyhine ceza davası açmalıdır⁷⁴. Açılan ceza davası kabul edilirse borçlu aleyhine tazyik hapsinin tatbiki başlamaktadır. Cezai müeyyide sonucunda borçlu üç aylık

⁷³ (corpus.com, Erişim Tarihi: 12.12.2020)

⁷⁴ Nafaka alacaklısının icra takibi başlatmaksızın açacağı nafaka ceza davaları Yargıtay'ın yerleşik uygulamaları gereği reddedilmektedir.

nafakasını ödediği takdirde hemen tahliye edilmektedir. Görüldüğü üzere ağır yaptırım olarak nitelenen tazyik hapsi nafaka alacaklısının beş yıllık mağduriyeti söz konusu iken üç aylık maddi giderimle telafi edilmektedir. Örnekten de anlaşıldığı üzere uygulamada tazyik hapsinin uygulanabilirliği ya da yaptırım gücünün yetersizliği ortadadır. Nafaka alacaklısı gerek icra takibi gerek ceza davasının açılmasına ilişkin masrafları ödemeyi göze alarak yoksulluğunu gidermeye çalışmaktadır. Nafaka alacaklarının takip ve tahsiline ilişkin istisnai bir düzenleme bulunmamaktadır. İhtiyaç halini gidermek için çıktığı yolda daha da ihtiyaç sahibi olmaktadır. Bu usul nafaka alacaklısının hak arama özgürlüğünü kısıtlılığını sergilemektedir. Nafakanın süresine ilişkin uygulamadaki mağduriyetlerin sesliliği kadar nafakanın tahsilinde yaşanan sorunlara ilişkin mağduriyetler de aynı seslilikle dile getirilmelidir.

Burada belirtmekte fayda görülen diğer bir husus da bu davaların, tarafların ekonomik durumlarını mercek altına alan ve her fırsatı kollayarak yargının iş yükünün çoğalmasına sebebiyet verdiğiine ilişkin yapılan bir diğer yanlış çıkarımdır. Devlet yetkililerinin hukukun uygulanması noktasındaki görev ve sorumluluklarının kişilerin sorumluluğuna atfedilmesi kabul edilebilir bir çıkış noktası değildir. Hâkim görevi gereği böyle bir kötü niyeti ve hakkın kötüye kullanıldığını tespit ettiği takdirde TMK'nun 2'nci ve 4'üncü maddeleri doğrultusunda nafakayı tamamen kaldırabilir. Hâkim takdir yetkisini kullanırken tarafların maddi durumlarını titizlikle araştırmakla ve menfaatlerini gözetmekle yükümlüdür.

Kanun koyucu tarafların sıklıkla bir araya gelmelerini önlemek ve nafaka alacaklısının ileriye yönelik tekrar tekrar nafaka artırım davası açmasının barındırdığı birtakım olumsuzlukları da öngörerek taraflara hâkimden gelecek yıllara ilişkin ödeme miktarının belirlenmesini talep etme olanağını TMK'nun 176'ncı maddesinin 5'nci fıkrasıyla sağlamıştır. Bir başka anlatımla, hâkim istem halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyo-ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilmektedir⁷⁵. TMK 176'ncı maddesindeki ödeme biçimine ilişkin bu düzenleme usul ekonomisi açısından da çok yerinde ve önemlidir. Nafaka yükümlüsü kişinin sosyo-ekonomik durumunu göz önünde bulundurarak gelecek yıllarda ne miktarda nafaka ödeneceğinin tespit

⁷⁵ ÇİTAK, s.482; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.154; "...Yoksulluk nafakasının yıllar içinde % 20 artırılmasına karar verilmiştir. Artırma oranının dayanağı gösterilmediği gibi, belirlenen oran ekonomik koşullarda değerlendirildiğinde fazla bulunmuş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir." Y2.HD, T.24.01.2005, E.2004/15334, K.2005/568, (KAÇAK, s.744).

edilebilecek olması hem yargının iş yükünü azaltacak hem de tarafların mahkeme süreçleri ile tekraren bir araya gelmeleri önlenecektir.

SONUÇ

Yoksulluk nafakasına karar verilmesi için öncelikle boşanma nedeniyle yoksulluğa düşülmesi gerekmektedir. Yoksunluğun yanı sıra nafaka isteminde bulunan taraf nafaka yükümlüsü taraftan daha ağır kusurlu olmamalı veya eşit kusurlu olmalıdır.

Nafaka yükümlüsü kadın olabileceği gibi erkek de olabilir. Kanunda yoksulluk nafakası yükümlülüğünde cinsiyete dayalı bir ayırım yapılmamış olmakla birlikte, ülkemizde toplumsal yapı nedeniyle büyük çoğunlukla kadın eş nafaka alacaklısıdır. Fakat kadın eşe nafaka bağlanması başlı başına cinsiyet perspektifiyle değerlendirilmemelidir. Bulduğumuz coğrafya ve kültürümüz erkek ve kadınlara bazı roller yüklemektedir. Kadınlar kimi zaman tarlada işçi olarak çalışmakta, kimi zaman da profesyonel çalışma hayatında yer almaktadır. Tarlada, bağda, bahçede, evde çalışan kadınlar aile ekonomisine destek olmakta, erkeklerle birlikte çalışmakta, çoğu zaman sigorta yaptırılmaksızın erkeklerle aynı ağır işleri yapmaktadırlar. Aynı zamanda, kadınlardan mükemmel bir anne, ev hanımı, kusursuz yemekler yapan aşçı, temizlik uzmanı, çocuklarıyla yakından ilgilenen bakıcı, eşine karşı layıkıyla vazifelerini yerine getiren sorumlu eş olma gibi rollere sahip olmaları da beklenmektedir. Tüm bu beklentilerin yanında kadının özel hayatındaki sorumluluklar yokmuşçasına davranarak ve kadınların istihdamına ilişkin veriler göz ardı edilerek hiç çalışma yaşamına girmeyen veya girebilecek durumda da olmayan kadından boşanma nedeniyle yeni bir hayat kurup çalışması ve hayatına sıfırdan devam etmesi beklenilmekte ve günümüzde tartışma konusu yapılmaktadır.

Çocuk, kadın, erkek yani aile oldukça önemli bir kurumdur. Aile birliğinin kurulması ve devamlılığı önemli olduğu kadar bazı öngörülemeyen sebeplerle son bulmasındaki istenmeyen sorunlara karşı da kalıcı çözümler üretilmesi elzemdir. Bugün tartışma konusu yapılan yoksulluk nafakası aile birliğinin son bulmasından sonra karşılaşılan sonuçlardan yalnızca biridir. Boşanma sürecinde ve sonrasında tarafların yaşayabileceği olası sorunların çözümünde adil ve hakkaniyetli yaklaşımlar geliştirilerek bütüncül bakış açısı ortaya konulmalıdır.

Çalışmada boşanan eşlerin kişisel ve mal varlığı haklarında meydana gelen değişiklikler kaleme alınmış olup özellikle yoksulluk nafakasının süresine ilişkin yapılacak olası kanun değişikliği nedeniyle daha ayrıntılı

olarak nafakaya yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Boşanmanın sonuçlarını yalnızca parasal konuya indirgeme ve bu konuyu diğer birçok sonuçtan bağımsız görünür kılma çabası oldukça düşündürücüdür. Elbette toplumun değişen ihtiyaçları, aile ve bireylerin sosyo-ekonomik durumları dikkate alınarak hukuki düzenlemelerde birtakım değişikliklere gidilmesi olağan ve beklenendir. Fakat bu değişiklikler hak eksenli, eşit, adil olmalı ve en önemlisi de fiilen toplumda karşılık bulmalıdır. Fiilen toplumda karşılık bulmadan yapılan değişikliklerin başka türlü sorunların ortaya çıkmasına kapı aralayacağı kuşkusuzdur. Karşılaştırmalı hukuktan esinlenerek evlilik süresi, tarafların yaş ve sağlık durumları, eğitim düzeyleri ve meslekleri, müşterek çocuğun olup olmadığı gibi kazuistik düzenlemelere kanun metninde yer verilmesi somut olay adaleti açısından yerinde bir yaklaşım değildir. Her coğrafyanın ve özellikle de aile yapılarının kendine özgü dinamikleri vardır ve bunlar birbirinden farklıdır. Bu nedenle hakimlere takdir yetkisi tanınmıştır. Hakimler somut uyuşmazlıkların çözümündeki takdir yetkilerini bu ve benzer ölçütleri dikkate alarak kullanmalıdır. Aynı kazuistik düzenlemelerin yasaya girmeden yargısal içtihatlarla dikkate alınmasının önünde herhangi bir yasal engel bulunmazken, kanun değişikliğine gidilme ihtiyacının ortaya çıkışının üzerine uzun uzun düşünülmesi ve bu ihtiyacın varlığının sorgulanması gerekir.

Yoksulluk nafakasının önceden belirlenen örneğin evlilik süresi, çocuk sayısı gibi bazı ölçütlerle sınırlandırılması somut olay adaletini sağlamada sıkıntılara yol açabilir. Bu nedenle çalışmada da herhangi bir süre ve ölçüte bilinçli olarak yer verilmemiştir. Bazı kişiler için bir aylık evli kalmanın sonuçları ile on yıllık evli kalmanın sonuçları arasında fark oluşmazken bazı kişiler için buldukları coğrafya ve konumları gereği fark oluşturabilir. Tam da bu nedenle kanun koyucu somut olay adaletini sağlamak adına hâkime takdir yetkisi tanımıştır. İchtihat değişikliği ile çözülebilecek bir sorunun kanun değişikliği ile çözülmesinin tercih edilmesini güzel atasözüyle açıklanabilir. “Attığımız taş ürküttüğümüz kuşa degecek mi?” Diğer taraftan eklenen veya çıkarılan bir kelimenin veya cümlenin kanundaki bütünsel düzenlemelerdeki ahengine etkisi defaatle düşünülmelidir.

Hâkimler kararlarını oluştururken ilgili ve yeterli gerekçelendirme yapmakla mükelleftir. Tarafların hak ve menfaatlerinin adil ve dengeli bir şekilde gözetmekle yükümlü olan kişi Türk millet adına yetki kullanan hakimlerdir. Bu yükümlülüklerini hakkıyla yerine getirip getirmediikleri gerekçeli kararlarından anlaşılacaktır. Her ne kadar boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmaması halinde diğer taraftan mali gücü oranında sözde süresiz olarak yoksulluk nafakası isteyebilmekteyse

de hâkimin somut olayın şartlarını gözeterek süreli nafakaya hükmetmesinin önünde hâlihazırdaki düzenlemeler bakımından herhangi bir engel bulunmadığı çok açıktır. Tüm bu açıklığa rağmen uygulamadaki kafa karışıklığını gidermek ve hükmün geniş yorumlanmasını da önlemek adına kanun koyucunun nafaka miktarını ve süresini tarafların talebiyle bağlı kalmaksızın hâkim kanaatiyle karar verileceğine ilişkin bir düzenleme yapılabilir. Bu bağlamda, TMK'nun 176'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasında "Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması, azaltılmasına veya *kaldırılmasına* karar verilebilir." şeklinde "kaldırılması" ifadesi eklenebilir.

Son olarak dikkat edilmesi gereken husus; kamuoyunda dile getirilen sözde mağdurların sayısının belirsizliğinin bir an önce istatistiki verilerle gün yüzüne çıkarılması gerekliliğidir. Yoksulluk nafakasına çoğunlukla boşanma kararıyla beraber hükmedildiğinden ve boşanma davalarının kaçında yoksulluk nafakasına hükmedildiği tespit edilemediğinden bugün için nafaka alacaklısı sayısını tespit etmek mümkün değildir. Bir sorunun var olup olmadığını tespit edebilmek için önce somut sayısal verilere ulaşılması oldukça önemlidir. Nafaka ödemeleri sebebiyle mağdur olanlar ile nafakasını tahsil edemeyen kişilere ilişkin dosyaların sayısı net tespit edilmelidir. Günümüzde tartışılan asıl meselenin nafakanın o veya bu sebeple süre kısıtlamasına tâbi tutulması gerektiği olmamalıdır. Nafakaya ihtiyaç duyulmasının sebepleri asıl tartışma konusu yapılmalı, ödenmeyen nafakaların doğurduğu mağduriyetler dile getirilerek çözüm üretilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi için Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu (Boşanma Komisyonu Raporu), s. 83 ve 373, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>.
- AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (TBNA 2014), Ankara, 2014.
- AKÇABAY, F.Ceren, Yoksulluk Nafakası Araştırması (Sosyo-Hukuki Bir İnceleme), Kadın Dayanışma Vakfı, Şen Matbaa, Ankara, 2019.
- AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2.Cilt, 18.Bası, Beta, İstanbul, 2016.
- AKINTÜRK, Turgut, Aile Hukuku, 2.Cilt, İstanbul, 2002.
- AKSU, Mustafa, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 181. Maddesinin İkinci Fıkrası ile Alman Medeni Kanunu’nun 1933. Paragrafının Birinci Fıkrasının Bazı Açılardan Karşılaştırılması”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara, 2009, ss.69-94.
- AKSU, Mustafa, “MK.m.181 II Hükmünün Gizli Bir Mirastan Yoksunluk Sebebi Olarak Değerlendirilmesi” Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, 1. Cilt, İstanbul, 2009, ss.251-272.
- ARBEEK, Ömer, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 54.Cilt, 1.Sayı, Ankara, 2005, ss.115-161.
- ARKAN SERİM, Azra, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 65.Cilt, 1.Sayı, 2007, ss.285-302.
- BAŞAKLAR, Emin, Nafaka Davaları, Halklarevi Kültür Vakfı Basımevi, Ankara, 1974.
- BULUT, Harun, Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, Gözde Matbaacılık, İstanbul, 2007.
- CEYLAN, Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul, 2006.
- ÇİTAK, Burçak, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74. Cilt, 1. Sayı, 2016, ss.241-257.
- DEMİR, Mecit, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Ankara, Seçkin, 2018.

- DOĞAN, İzzet, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir Yoksulluk ve İştirak Nafakası” <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/411002>, ss. 59-95.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, 3.Cilt, 13.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.
- ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin, Ankara, 2018.
- ERSÖZ, Oğuz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 6.Yıl, 12.Sayı, Ankara, 2018, ss.463-509.
- ERTÜRK, Erkan, 4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları, Kazancı, İstanbul, 2005.
- FEYZİOĞLU, N. Feyzi, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 1986.
- FIRTINA, Esra, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- FORTUJİN, Joos / OSTENDORF, Wim, Gender and Urban Poverty: Single Mothers in Amsterdam, Geo Journal, 61, 2004.
- GENÇCAN, Ömer Uğur 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.
- GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yetkin, Ankara, 2008.
- GENÇCAN, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanununda Kadın ve Çocuk Hakları, Annem Kadın ve Aile Derneği, Norm Matbaacılık, Ankara, 2006.
- HAMZAÇEBİ, Mehmet, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 3-4, Konya, 2002, s.23-48.
- HATEMİ, Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, Aile Hukuku, 6.Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- HELVACI, İlhan, Türk Medeni Kanunu, Aile Hukuku, 2. Cilt, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- KAÇAK, Nazif, Yeni İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu, 1. Cilt, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2007.
- KAYHAN, Fahrettin, “Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1999/2, ss.341-363.
- KOCABAŞ, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, MÜHF – HAD, C. 19, S. 1, ss. 357-391.

- KOÇOĞLU, Safa, Boşanmanın Çocuk Açısından Sonuçları, Beta Yayınları, 2018.
- KONDA, Yoksulluk Nafakası Dosyası, Nafaka Hakkı Kadın Platformu, Mart 2020.
- KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim, Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- KÖSEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması Bilimsel Görüşler ve Yargı İçtihatları, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011.
- KÖSEOĞLU, Bilal, “Ailenin Şiddetten Korunması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 77.Sayı, 2008, ss.307-341.
- KÖSEOĞLU, Bilal, Aile Mahkemelerinin İşleyişi, Seçkin, Ankara, 2005.
- KULAKLI, Emrah, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 5 (2), 2018, ss. 237-268.
- KURT KONCA, Nesibe, Süresiz Nafaka Tartışmaları. Kriter Aylık Siyaset, Toplum ve Ekonomi Dergisi, 4 (43), 2020, <https://kriterdergi.com/siyaset/suresiz-nafakatartismalari>
- OĞUZ, Cemal, “Medeni Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar”, s.11, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_3.pdf
- OĞUZMAN, Kemal / DURAL, Mustafa Aile Hukuku, İstanbul, 1994.
- ÖCAL, Mesut, Yoksulluk Nafakasının Süresi, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
- ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 4. Bası, Ankara, 2004.
- ÖZUĞUR, Ali İhsan, 4320 sayılı Ailenin korunmasına Dair Kanun ve Uygulaması, Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Yeni Medeni Kanuna ilişkin Uygulama Sorunları Sempozyumu (9-10 Kasım 2002), İstanbul, 2003.
- ÖZUĞUR, Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, 5. Bası, Seçkin, Ankara, 2013.
- RUHİ, Ahmet Cemal, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- SAYMEN, Ferih H. / ELBİR, Halid K., Türk Medeni Hukuku, İsmail Akgün Yayınevi, 3.Cilt, 2.Bası, İstanbul, 1960.
- SERİN OF, Emine, Boşanma Davalarında Manevi Tazminat, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 3.Yıl, 10.Sayı, 2012, ss.253-276.
- SERİN OF, Emine, Boşanmada Maddi Tazminat, Adalet Dergisi, 33.Sayı, 2009.
- SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

ŞAHİN, Mustafa, “Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21/3. Cilt, 2017, ss.75-107.

TAŞ KORKMAZ, Hülya, “Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, 16. Cilt, Özel Sayı 2014, İzmir, 2015, ss. 1413-1482.

TEKİNAY, S.Sulhi, Türk Aile Hukuku, Filiz, İstanbul, 1990.

TUTUMLU, Mehmet Akif, Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2002.

TÜBAKKOM NAFKA ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ,
<https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/tubakkom-nafaka-calistayi-sonuc-bildirgesi-80777>.

UZUN, Mine, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

VELİDEDEOĞLU, H. Veldet, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 2. Cilt, 5. Bası, İstanbul, 1965.

YAĞCI, Kürşad, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 76/1, 2018, ss.323-357.

YALÇINKAYA, Namık / KALELİ, Şakir, Boşanma Hukuku, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.

YETİK, Nurten, Açıklamalı- İçtihatlı Nüfus Velayet Vesayet Nafaka, Bilge Yayınevi, İstanbul, 2007.

YILDIRIM, Abdülkerim, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, Legal Hukuk Dergisi, 14.Cilt, 157.Sayı, 2016, ss.59-88.

YÜCEDAĞ, Nafiye, Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Women’s Alimony), 6.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, Editor: Prof. Dr. Adem Sözüer, Yoksulluk Tebliğler, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, ss.509-529.

YÜCEL, Sevtap, “Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4. Cilt, 1. Sayı, 2018, ss. 239-257.

www.corpus.com.tr

www.resmigazete.gov.tr

www.tuik.gov.tr

